

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Bakalářská práce

Šedá ekonomika ve světle práva

Pavla Bůhová

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Pavla Bůhová

obor Veřejná správa a regionální rozvoj - Most

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Šedá ekonomika ve světle práva**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Pojem a obsah definice "šedá ekonomika"
4. Zákonné vymezení "šedé ekonomiky"
5. Příčiny provozování "šedé ekonomiky"
6. Konkrétní prvky a projevy
7. Dopad na jednotlivce
8. Dopad na hospodaření firem
9. Dopad na státní rozpočet
10. Možné postihy pro provozovatele "šedé ekonomiky"
11. Závěr
12. Seznam použitých zdrojů
13. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

Ekonomický slovník

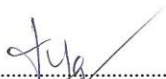
www.mfc.cz

Obchodní zákoník, Zákoník práce, Trestní zákoník

Další literatura po dohodě s vedoucím BP

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Viktor Jansa, CSc.**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 19. 2. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Šedá ekonomika ve světle práva" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 10. března 2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala JUDr. Viktoru Jansovi, CSc. za jeho pomoc, cenné rady a připomínky a metodické vedení práce.

Šedá ekonomika ve světle práva

The grey economy in the light of law

Souhrn

Tato bakalářská práce se zabývá popisem a analýzou fenoménu nazývaného „šedá ekonomika“.

V první části se věnuje definicím tohoto jevu, a to jak všeobecným, tak ekonomickým i sociologickým.

Druhá část se zabývá rozбором faktorů, které motivují jednotlivce i firmy k provozování této činnosti. Mohou to být příčiny ekonomické, jako např. potřeba finančně zabezpečit rodinu v období vysoké nezaměstnanosti, nebo pouhé využití nedokonalosti systému, který jen velmi těžko odhaluje a postihuje takové jednání.

Třetí část je zaměřena na rozbor dopadů podobného jednání na jednotlivce, firmy i státní rozpočet, a souhrn možností, jak lze nelegální ekonomiku trestat.

V závěru práce shrnuje kroky vládních činitelů k vymýcení „šedé ekonomiky“, a pokouší se nastínit další možná omezení tohoto jevu.

Summary

This thesis describes and analyzes the phenomenon called "Grey economy". The first part deals with definitions of this phenomenon, both general and economic and sociological.

The second part deals with analysis of the factors that motivate individuals and firms to carry out this activity. They may be economic reasons, such as the need to financially support his family during the period of high unemployment, or simply use the system imperfections, which are very difficult to detect and affect such behavior. The third part focuses on the analysis of the impact of conduct on individuals, businesses, and state budget, and a summary of options on how to punish the illegal economy.

The conclusion summarizes the actions of government officials to eliminate the "grey economy", and attempts to outline other possible limitations of this phenomenon.

Klíčová slova: šedá ekonomika, nelegální ekonomika, práce na černo, korupce

Keywords: grey economy, illegal economy, black work, undeclared work, corruption

OBSAH

1. Úvod	5
2. Cíl práce a metodika	6
3. Pojem a obsah definice „šedá ekonomika“	8
3.1 Všeobecná definice.....	8
3.2 Sociologická definice.....	8
3.3 Ekonomická definice.....	9
4. Zákonné vymezení „šedé ekonomiky“	11
4.1 Zákonné vymezení mimo trestní zákon.....	11
4.2 Vymezení podle trestního zákona.....	12
5. Příčiny provozování „šedé ekonomiky“	14
5.1 Ekonomické příčiny.....	14
5.2 Příčiny vyplývající z nedokonalosti systému.....	15
5.3 Příčiny v oblasti veřejné správy.....	17
5.4 Příčiny vycházející z osobnosti jednotlivce.....	18
6. Konkrétní prvky a projevy	20
6.1 Každodenní projevy „šedé ekonomiky“	20
6.2 Jednání živnostníků a malých firem.....	22
6.3 „Švarc systém“.....	23
6.4 Nelegální zaměstnávání a podnikání cizinců.....	24
6.5 Ekonomika za hranicí zákona.....	25
6.6 Ekonomické aktivity velkých firem.....	26
6.7 Korupce ve veřejném sektoru.....	27
7. Dopad na jednotlivce	29
7.1 Pozitivní dopady.....	29
7.2 Negativní dopady.....	29
8. Dopad na hospodaření firem	31
8.1 Pozitivní dopady.....	31
8.2 Negativní dopady.....	31
9. Dopad na státní rozpočet	32
9.1 Pozitivní dopady.....	32

9.2 Negativní dopady.....	32
10. Možné postihy pro provozovatele „šedé ekonomiky“.....	34
10.1 Složitost prokázání „šedé ekonomiky“.....	34
10.2 Postihy a represe ze strany kontrolních orgánů.....	34
10.3 Hospodářská kriminalita.....	37
10.3.1 Finanční kriminalita.....	38
10.3.2 Kriminalita v oblasti duševního vlastnictví.....	39
10.3.3 Počítačová kriminalita.....	40
10.3.4 Kriminalita životního prostředí.....	40
10.3.5 Korupce.....	40
10.3.6 Legalizace výnosů z trestné činnosti.....	41
10.4 Trestná činnost navazující na hospodářskou kriminalitu.....	42
11. Závěr.....	45
12. Seznam použitých zdrojů.....	48
13. Přílohy.....	50

1. ÚVOD

Jedním z nejdiskutovanějších témat současnosti je ekonomická a hospodářská krize, která v posledních třech letech postihla, a stále ještě postihuje, celosvětovou ekonomiku. Počátek této finanční krize se datuje v r.2008, kdy v USA ohlásila úpadek jedna z největších investičních bank, Lehman Brothers.

Tato událost s sebou přinesla velké hospodářské problémy, které se odráží v konečném důsledku v ekonomice firem, a tím vlastně i hospodářství a ekonomice celého státu. Podniky, bez ohledu na jejich velikost a zaměření, omezují výrobu pro tuzemský i zahraniční trh, což vede ke zmrazování platů, v mnoha případech k propouštění zaměstnanců, a v tom nejhorším případě až k úpadku a zrušení těch nejpostiženějších firem.

Vlivem omezování a zmrazování výroby do státního rozpočtu proudí stále méně finančních prostředků odvedených na daních, a do krize se dostává celá státní ekonomika. Tento fakt nutí vládu ke zvyšování daňových sazeb, omezování transferových plateb, zvyšování úrokových sazeb, snižování mandatorních výdajů, atd.

To všechno jen nahrává vzniku a prohlubování fenoménu zvaného „šedá (podzemní, stínová) ekonomika“, který se podle odborníků podílí na HDP až 25%. Jedno z nejzásadnějších nebezpečí, které vyplývá z popisovaných aktivit, spočívá v tom, že nenápadně rozkládá zdravé podnikatelské prostředí, a může pomalu přecházet až k ekonomice černé, daleko za hranicí zákona, jako je např. prodej zbraní a drog, podvody nebo prostituce, a s tím související závažné trestné činy proti majetku, svobodě a právům na ochranu osobnosti, lidské důstojnosti, životu a zdraví a podobně. Tato černá ekonomika pak často bývá spojena s organizovaným zločinem a terorismem.

2. CÍL PRÁCE A METODIKA

Cílem této práce je podrobně a přehledně popsat a analyzovat, jakým způsobem a hlavně proč se jednotlivci (fyzické osoby – FO), ale i některé firmy a podniky (právnícké osoby – PO), uchylují k provozování „šedé ekonomiky“, a následně se pokusit dobrat jakéhosi návrhu, jak tento jev pokud možno co nejvíce omezit. Zabývá se nejen konkrétními projevy daného problému, ale také příčinami a v neposlední řadě důsledky a možnými postihy takového jednání.

Práce používá především metod sociologického výzkumu, jako je přímé pozorování v terénu, nestandardizovaný interviu se zúčastněnými lidmi (jak na straně ekonoma, tak na straně provozovatele), rozhovor s odborníky z institucí bojujících proti „šedé ekonomice“, metoda komparace, abstrakce, indukce a dedukce, studium a analýza souvisejících právních předpisů, atd.

V první části se práce věnuje definici „šedé ekonomiky“, jejímu obsahu a zákonnému vymezení tohoto pojmu, pomocí zákonů, předpisů a nařízení, jichž se daná problematika dotýká.

Druhá část práce je zaměřena na analýzu příčin vzniku a provozování tohoto fenoménu, na rozbor faktorů, motivujících FO i PO věnovat se kromě činnosti legální i té pololegální nebo dokonce nelegální. Motivací k tomuto jednání může např. být v případě jednotlivců a domácností neustálý vzestup cen a s tím související pokles disponibilního důchodu, obava o ztrátu zaměstnání, na straně firem a podniků je to jednak poměrně široký manévrovací prostor, daný jistou nedokonalostí našeho právního systému a jednak značná nesnadnost takový čin prokázat. Dále jsou v této části konkrétně popsány jednotlivé prvky, projevy a formy „šedé ekonomiky“.

Třetí část práce se pak zabývá rozbohem dopadů této činnosti na jednotlivce a domácnosti, ať už pozitivních (např. zvýšení zmíněného disponibilního důchodu) nebo negativních. Kromě toho jsou zde popsány účinky „šedé ekonomiky“ na provoz a hospodaření firem a podniků, a v neposlední řadě i to, jak se v konečném důsledku tato pololegální nebo nelegální aktivita projevuje na hospodaření a fungování celého státu. S tím souvisí i přehled možných postihů, které hrozí, pokud je podobná aktivita úspěšně prokázána.

V závěru práce bych se ráda pokusila odpovědět na otázku „Je možné omezit aktivity související s „šedou ekonomikou“? A pokud ano, jakým způsobem?“

3. POJEM A OBSAH DEFINICE „ŠEDÁ EKONOMIKA“

3.1 VŠEOBECNÁ DEFINICE

Univerzálně platnou konkrétní definici daného fenoménu nikde nenajdeme. Každý z odborníků tuto oblast ekonomiky popisuje trochu jinak. Moje práce z velké části vychází z prací ing. Martina Fassmanna, šéfa makroekonomického oddělení ČMKOS.

„Šedou (stínovou) ekonomiku“ Fassmann charakterizuje jako ty příjmy, resp. činnosti, jejichž nejbytostnějším zájmem je, aby zůstaly skryty (alespoň před orgány státního represivního aparátu), dále neformální aktivity nebo transakce, které nezahrnují platby a které jsou určeny ušetřit nákupy, a konečně ty činnosti, které v konečném důsledku sice vedou k oficiální příjmům, ale jejichž samotný zdroj, či lépe řečeno cesta k jejich nabytí je v rozporu s platnými zákonnými pravidly, nařízeními a dohodami¹.

„Jde tedy v zásadě o ty činnosti, které ve své podstatě nejsou nelegální, ale nelegálními se stávají až v určitém kontextu. Například tím, že se z nich neplatí daně, že se při nich nedodržují předpisy bezpečnosti práce, lidé při nich nejsou chráněni ani sociálním či zdravotním pojištěním ani pracovněprávními předpisy“².

3.2 SOCIOLOGICKÁ DEFINICE

Z hlediska sociologie lze „šedou ekonomiku“ charakterizovat jako ty ekonomické činnosti, které porušují běžné etické a morální kodexy a normy společnosti.

Pod pojmem „šedá (podzemní, stínová) ekonomika“ se všeobecně rozumí aktivity a činnosti, které se snaží obcházet platné daňové a celní zákony. Většinou se jedná o jednání na hranici zákona, a tudíž prakticky nepostižitelné nebo postižitelné jen velmi těžko. Obvykle bývá reakcí občanů na vysokou míru zdanění, postupující inflaci a s ní související zvyšování cen a pokles disponibilního důchodu. Jedná se o statky a služby, které neprošly oficiálním (legálním) trhem, a tudíž neprošly zdaněním.

¹ Martin Fassmann, Stínová ekonomika a práce na černo, Briggs & comp. s.r.o., 2007, s. 25

² Týdeník Soudy, 20.listopadu 2003, Aktivity, které napadají podstatu státu, rozhovor s Martinem Fassmannem

Takovou službou může být v případě malého řemeslníka například melouchaření, ve větším měřítku pak práce na černo. Další formou takového obcházení daňových zákonů, s níž se jistě setkal každý z nás, jsou nákupy a platby bez dokladu, tzv. „na ruku“, a v našich zeměpisných šířkách tak rozšířené a dokonale propracované šizení na váze a záměna jakostních tříd zboží. Zaměříme-li se na veřejnou správu a její přebujelý byrokratický aparát, narazíme určitě na korupci, a to na všech jejích úrovních. V minulém (komunistickém) režimu se díky nerovnováznému a centrálně řízenému hospodářství dařilo tzv. veksláctví, které je v dnešní době již překonáno a nahrazeno jinými, i když podobnými formami „směny“.

Podobné aktivity fungovaly v různých ekonomikách bez ohledu na stávající politický režim od nepaměti. V současném systému tržního hospodářství se jen rozrůstají do širších rozměrů. Mám na mysli především zaměstnávání drobných živnostníků a řemeslníků na černo a také různý stánkový a podomní prodej a burzy. Velkým problémem, se kterým se setkávají především sociálně slabší občané, je lichva.

3.3 EKONOMICKÉ DEFINICE

Pokud bychom hledali odbornou ekonomickou definici „šedé – stínové – podzemní ekonomiky“, najdeme jich hned několik:

„Nehlášená ekonomická činnost. Podzemní ekonomika zahrnuje jinak legální činnost, avšak nehlášenou daňovému úřadu (jako například „garážový“ prodej nebo služby „směňované“ mezi přáteli) a nelegální činnost (jako je obchod s drogami, hazardní hry a prostituce)³.

„Souhrn ekonomických vztahů, které porušují běžné etické a morální formy společnosti, jsou na hranici zákona a jsou těžko postižitelné“⁴.

„Je to v podstatě rozdíl mezi údaji a aktivitami oficiální ekonomiky, která je zachycena v účetnictví, a ekonomickou realitou“⁵.

„Ekonomická aktivita, plodící příjmy tomu, kdo ji provozuje, které nemohou být odhadnuty z žádných statistických zdrojů užívaných k sestavování HDP“⁶.

³ Paul A. Samuelson, William D. Nordhaus, *Ekonomie*, nakl. Svoboda, Praha 1995, s. 976

⁴ Wikipedie, otevřená encyklopedie

⁵ Sishar Quereshi, *týdeník Ekonom* č.40, 2003, s.39

Ve zprávě pro Evropskou komisi navazující na Bílou knihu (Mingione, Magatti 1995 in Martin Fassmann, Stínová ekonomika a práce načerno, 2007, s.18), se používá následující členění „stínové ekonomiky“:

- a) daňový únik ze strany řádných pracovníků (hlavně OSVČ), podniků a řádně deklarovanych ekonomických transakcí,
- b) aktivity a ekonomické transakce, striktně zakázané trestním právem vzhledem k jejich náplni (kriminální ekonomika),
- c) neplacené ekonomické aktivity vykonávané v domácnosti k jejímu prospěchu nebo k prospěchu domácností příbuzných nebo přátel na základě reciprocit, včetně každodenní domácí práce a mnoha různých činností směřujících ke splnění vlastních potřeb (subsistenční ekonomika),
- d) profesionální aktivity, vykonávané jako jediné nebo druhé zaměstnání, provozované pravidelně za účelem výtěžku a pohybující se na hranici nebo vně povinností daných právním řádem, předpisy a smluvními závazky, s výjimkou těch neformálních činností, které jsou součástí kriminální ekonomiky, zahrnutých pod bod b), protože jsou v rozporu s trestním zákoníkem. Jde o definici neformálních činností, práce načerno, používanou Mezinárodní organizací práce (ILO).

EU rozlišuje následujících pět typologií tzv. neformálních činností:

- neformální dvojí zaměstnání
- neformální výtěžná činnost migrujících pracovníků
- dočasné, příležitostné a drobné práce na částečný úvazek a sezónní činnosti
- domácí práce a práce na částečný úvazek
- rodinné hospodaření na půdě na venkově nebo rodinné (individuální) drobné podnikání načerno⁷.

⁶ Kerrick Macafee, A Glimpse of the Hidden Economy in the National Accounts of the UK, in Petr Miroš, písemná práce k modulu mikroekonomie, šedá ekonomika

⁷ Mingione, Magatti 1995 in Martin Fassmann, Stínová ekonomika a práce načerno, 2007

4. ZÁKONNÉ VYMEZENÍ „ŠEDÉ EKONOMIKY“

Problematika „stínové – šedé – podzemní ekonomiky“ se především dotýká Občanského zákoníku, Obchodního zákoníku, Zákona o správě daní a poplatků (později Daňového řádu), všech daňových a k nim příbuzných zákonů, Zákoníku práce apod. Teprve pokud se prokáže, že veškerá preventivní opatření a sankce, které umožňují tyto zákony, se míjejí účinkem, přijde na řadu právo trestní.

4.1 ZÁKONNÉ VYMEZENÍ MIMO TRESTNÍ ZÁKON

V oblasti zákonného vymezení „šedé ekonomiky“ vykazuje český právní systém jistá specifika. Vyspělejší země na západ od naší republiky si ve sféře hospodářské kriminality vystačí s jedním paragrafem, náš právní řád projevuje snahu rozlišit a specifikovat jednotlivé činy podle jejich skutkové podstaty. To s sebou samozřejmě přináší určité problémy v oblasti spolupráce na mezinárodní úrovni.

Podívejme se nyní proto na ty nejdůležitější zákony, jež oblast takové „výdělečné činnosti“ řeší:

- jak již bylo řečeno, celá tato oblast se odráží v zák. č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších zákonů, Občanský zákoník, zák. č. 513/1991 Sb. ve znění pozdějších zákonů, Obchodní zákoník a zák. č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání
- různé melouchaření, drobné vzájemné službičky nebo prodeje statků a služeb bez dokladů a zaměstnávání na černo se dotýká především zák. č. 586/1992 Sb. ve znění pozdějších zákonů, o daních z příjmů, zák. č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, zák. č. 563/1991 Sb., o účetnictví, v souvislosti s tím dále zák. č. 85/2001 Sb., Zákoníku práce, zák. č. 155/1995 Sb. ve znění pozdějších zákonů, o důchodovém pojištění, zák. č. 54/1956 Sb. ve znění pozdějších zákonů, o nemocenském pojištění zaměstnanců, zák. č. 405/2004 Sb. ve znění pozdějších zákonů, o zaměstnanosti, zák. č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění, zák. č. 266/2006 Sb. o úrazovém pojištění zaměstnanců, zák. č. 389/1002 Sb. o pojistném na sociálním zabezpečení, zák. č. 337/1992 Sb. o správě daní a poplatků (od 1.1.2011 zák. č. 280/2009 Sb., daňového řádu, zák. č. 353/2003 Sb. o spotřební daní, atd.

- na prodej neoznačeného alkoholu a cigaret pamatuje zák. č. 676/2004 Sb. o povinném značení lihu, vyhl. č. 467/2003 Sb. o používání tabákových nálepek, a v neposlední řadě i zák. č. 121/2000 Sb. Autorský zákon
- v oblasti zadávání veřejných zakázek narážíme na zák. č. 137/2006 Sb. o veřejných zakázkách
- u podnikatelů a firem obchodujících v mezinárodním měřítku k nim přistupuje ještě zák. č. 13/1993 Sb. ve znění pozdějších zákonů, Celní zákon, zák. č. 219/1995 Sb. Devizový zákon
- někteří filutové při svém „podnikání“ naráží na Zákon o životním prostředí, zák. č. 116/1990 sb. ve znění pozdějších zákonů, o nájmu a podnájmu nebytových prostor,
- nejzávažnějším, opakovaným nebo organizovaným jednáním se zabývá zák. č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

4.2 VYMEZENÍ PODLE TRESTNÍHO ZÁKONA

Pro objasnění, jak funguje systém postupného sankcionování a posléze trestání této činnosti, se podívejme na hlavu VI. Zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákoníku, která v důvodové zprávě uvádí: „V oblasti hospodářských trestných činů je však třeba zvláště uplatňovat zásadu pomocné úlohy (subsidiarity) trestní represe, a proto se zásahy státu pomocí trestněprávních prostředků omezují v podstatě na:

- a) postih pro nesplnění povinnosti vůči státu, zejména finančních (daňových, celních, devizových, atd.),
- b) postih pro nedodržení důležitých předpisů vymezujících rámec podnikání a závazná pravidla podnikání, včetně zajištění rovnosti na trhu (neoprávněné podnikání, porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou, porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi, porušování předpisů o zahraničním obchodu s vojenským materiálem, porušování závazných pravidel hospodářského styku apod.),
- c) postih různých jednání podvodného charakteru (poškození spotřebitele, pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě apod.),

d) ochranu tajemství obchodních informací a účetní evidence (zneužívání informací v obchodním styku, zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění atd.),

e) ochranu měny a závazků vyplývajících z mezinárodních smluv a úmluv (padělání a pozměnění peněz, průmyslová práva, autorské právo, poškozování finančních zájmů evropských společenství apod.).“

Tyto delikty jsou sice nenásilnou formou kriminality, to však neznamená, že by byly o to méně nebezpečné.

5. PŘÍČINY PROVOZOVÁNÍ „ŠEDÉ EKONOMIKY“

5.1 EKONOMICKÉ PŘÍČINY

Současná světová hospodářská a finanční krize vytváří prostředí, v němž se velice dobře daří paralelní, tedy stínové ekonomice. Ekonomika je celkově ve fázi útlumu, a každý proto vyvíjí úsilí snižovat výdaje.

Hlavní a nejdůležitější příčinou, proč se lidé uchylují do této oblasti „podnikání“ je přirozená snaha vydělat co nejvíc, nejrychleji, a hlavně tak, aby nebylo nutné se s kýmkoli (tedy státem) dělit. Valná část ekonomicky aktivního obyvatelstva často vidí propastný rozdíl mezi tím, kolik si stát nárokuje na daních a jiných povinných platbách, a kvalitou služeb poskytovaných veřejnou správou a dalšími institucemi, financovanými ze státního rozpočtu.

Neopominutelná je poměrně snadná dosažitelnost a značná výše nejrůznějších sociálních dávek. Všichni jistě známe tak často diskutovanou otázku „nepřízpůsobivých skupin obyvatelstva“. Samozřejmě ne všichni lidé, jejichž přežití je závislé na vyplácených sociálních dávkách, jsou součástí mechanismu „šedé ekonomiky“. Ale z vlastní zkušenosti (pocházím z Chomutova, v současné době žiji v Jirkově), jsem sama několikrát byla svědkem, že někteří pobíratelé těchto dávek si pro jejich výplatu jen odskočí z práce, kterou vykonávají načerno. Takže si nejen zvyšují rodinný rozpočet, ale současně i okrádají státní kasu, tedy společnost jako celek, na níž tak parazitují.

V poslední době se i v našich podmínkách rozrůstá nelegální zaměstnávání imigrantů, především z východu. Fakt, že k nám přichází z často velmi chudých zemí, a tedy z hroživě špatných ekonomických podmínek, jen nahrává zaměstnavatelům, aby takové pracovníky najímali mimo oficiální sektor. Tito lidé jsou totiž ochotni pracovat za výrazně nižší plat a bez jakéhokoli sociálního a zdravotního pojištění, bez ohledu na délku pracovní doby, jen aby získali prostředky, jimiž by mohli podporovat své chudé rodiny doma.

Důležitou úlohu v této oblasti hraje i fakt, že pokud jde o styk občana se státními úřady a institucemi, převládá úsilí jít cestou co nejmenšího odporu, tedy pokud možno rychle a jednoduše se dobrat svého cíle. Touto nejkratší cestou je samozřejmě korupce.

5.2 PŘÍČINY VYPLÝVAJÍCÍ Z NEDOKONALOSTI SYSTÉMU

Spousta našich zákonů také vykazuje značné mezery, takže leckdy je jen těžko rozlišitelné, co je a co už není legální. Toho samozřejmě spousta občanů a podnikatelů využívá ke svému obohacení, pod heslem „co není zakázáno, je dovoleno“. Opravdu jen malá hrstka podobných „podnikatelů“ se obává možného postihu. Navíc aby bylo možné prokázat pololegální a nelegální aktivity, je bezpodmínečně nutná součinnost několika institucí – finančních úřadů a ředitelství, celní správy, policie a státního zastupitelství. Není žádným tajemstvím, že taková součinnost je velmi problematická a těžkopádná.

Takovému jednání velice dobře nahrává značná nepřehlednost a složitost našeho daňového systému. To vytváří poměrně široký manévrovací prostor, v němž je opravdu jednoduché své příjmy zkreslit či zatajit, a při ročním zúčtování daní vykázat účetně ztrátu nebo zisk jen minimální. Není proto výjimkou, že pokud se pracovníkům finančního úřadu podaří zjistit, že některý z podnikatelů podal špatné daňové přiznání, vysvětlení postiženého poplatníka může být jen to, že se spletl, upsal, nebo špatně pochopil, jakým způsobem daňové přiznání vyplnit. Systém našich daní je nejen nepřehledný a složitý, ale dochází k neustálým změnám, úpravám a novelizacím, které v mnoha případech nestíhají sledovat ani sami daňoví úředníci, a tím i oni přispívají k možnosti, jak skutečné příjmy zkreslit nebo zatajit. Zásadním zlomem v našem daňovém systému byl zákon č. 563/1991 Sb., Zákon o účetnictví, který vešel v platnost od 1. ledna 1992. Od té doby byly většinou zákony schvalovány v tzv. balíčcích, kdy je přijímáno i několik zákonů najednou, a zde mohl vzniknout onen zmatek, který dosud v našich právních předpisech nejen z oblasti ekonomie panuje. Krom toho v naší daňové soustavě ne vždy existuje jednotná interpretace a výklad příslušných zákonů.

Světová banka ve spolupráci s PricewaterhouseCoopers zveřejňuje pořadí jednotlivých zemí podle složitosti daňového systému. Jednotlivými kritérii jsou celkové daňové zatížení, administrativní a časová náročnost na vyplnění a podání daňového přiznání, a frekvence placení daní. Například nejjednodušší jsou daně na Maledivách, kde se platí jen daň z majetku, a jedněmi z nejsložitějších jsou daně v Bělorusku, kde se platí 11 obchodních daní, z toho 10 měsíčně.

pořadí	Země	počet plateb	časová náročnost	míra zdanění (%)
1	Maledivy	1	0	9,1
2	Katar	1	36	11,3
3	Hongkong	4	80	24,2
4	SAE	14	12	14,1
5	Singapur	5	84	27,8
6	Irsko	9	76	26,5
7	Saudská Arábie	14	79	14,5
8	Omán	14	62	21,6
9	Nový Zéland	8	70	32,8
10	Kiribati	7	120	31,8
121	Česko	12	613	47,2

Zdroj: *The Worldbank and PwC– Paying Taxes 2010*⁸

Poměrně spleť je i náš systém státní sociální podpory. Při současné vysoké úrovni nezaměstnanosti na jedné straně, a zeštíhlování státního aparátu na straně druhé nezbyvá příslušným odpovědným pracovníkům příliš času a prostoru k důkladnému monitorování svých klientů. Potom se není co divit, že velká část klientů, kteří pobírají dávky státní sociální podpory, se nechá ještě někde zaměstnat na černo. Protože kontrola díky přetížení úředníků téměř neexistuje, podaří se takové jednání prokázat jen v minimálním množství případů. Navštívila jsem proto sociální odbor Městského úřadu v Jirkově, abych se dozvěděla, jak takové kontroly fungují v praxi. Postup je následující: Na úřad se dostaví imaginární pan Bílý, a požádá o vyplácení dávek v sociální nouzi. Po vyplnění příslušných formulářů nic nebrání jejich vyplácení. Časem se může stát, že odpovědný pracovník MÚ zjistí, ať již sám osobně, nebo na základě podání nějakého občana, že pan Bílý pracuje na nedaleké stavbě. Vypraví se proto na kontrolu, kde zjistí, že informace se zakládá na pravdě, a pozve si proto p. Bílého k podání vysvětlení za účelem odebrání neoprávněně vyplácených dávek. Když se následujícího dne p. Bílý dostaví do kanceláře příslušného pracovníka, má již pohotově v ruce prohlášení zaměstnavatele, že byl na

⁸ Dostupné z <http://www.finance.cz/zpravy/finance/261790/>

předmětné stavbě pouze jeden den, za účelem vyzkoušení si budoucí práce, a pro vzájemně nevyhovující podmínky nebyl do zaměstnání přijat. Takže výsledkem je, že p. Bílý je nadále klientem sociálního odboru, nadále načerno pracuje, a je téměř nepostižitelný, protože každému zaměstnavateli se vyplatí podobná pracovní síla, a vystavit nějaké potvrzení pro úřady je jednodušší, než uzavřít pracovní smlouvu, a muset odvádět daně a pojistné. Na konci kontroly ze strany sociálního odboru je hlavně naštvaný úředník, jehož několikadenní práce a úsilí přišlo nazmar, neboť nikomu nic neprokázal, a jen zbytečně ztrácel čas a námahu.

Významným prvkem je i regulace ekonomických procesů. Nejdůležitější je v tomto směru především Zákoník práce, který reguluje podmínky, za nichž smí být uzavřena řádná pracovní smlouva, podmínky, které musí být k vykonávání práce splněny, za jakých podmínek lze pracovní poměr rozvázat, a dále pak Zákon o mzdě, který určuje výši minimální mzdy. Pokud se zaměstnanci nebo i zaměstnavatelé cítí být příliš svázáni normami a předpisy, uchýlí se opět k osvědčenému modelu práce na černo.

5.3 PŘÍČINY V OBLASTI VEŘEJNÉ SPRÁVY

Motivace úředníků a zaměstnanců veřejné správy je poněkud odlišná. Zde jsou to tabulkové tarifní mzdy, jejichž překročení o nějaké osobní ohodnocení a prémie je ohraničeno poměrně úzkými mantinely. Ať je takový úředník jakkoli svědomitý a výkonný, jeho měsíční mzda je pořád relativně stejná. Takže každé vylepšení své finanční situace jen uvítá. A jelikož prokázání korupce je opět záležitost značně složitá, není kromě důvodů etických a morálních žádná překážka, proč nabízený úplatek nepřijmout. Nelze ani opominout fakt, že naše státní a veřejná správa s její pevnou hierarchickou strukturou je prostředím značně korupčním. Korupcí se podle nevládní neziskové organizace Transparency International rozumí „příslib poskytnutí nebo poskytnutí jakékoli neoprávněné výhody v něčí prospěch za určitou formu odměny. Tato odměna nemusí mít vždy pouze finanční podobu (úplatek), může se jednat o úniky výhodných informací, protěžování známých (klientelismus), zvyhodňování příbuzných (nepotismus) apod.“⁹.

⁹ www.transparency.cz

Současná vládní koalice, která vznikla po květnových volbách v roce 2010, má ve svém programu jako jednu z nejdůležitějších věcí prosazení tzv. „protikorupčního balíčku“, což by měl být v podstatě seznam legislativních a exekutivních opatření, která by měla korupci omezit nebo dokonce vymýtit. Tento balíček mj. předpokládá vznik institutu korunního svědka, který je jistě inspirován zahraniční legislativou. Vychází z toho, že zájem na rozbití organizací spjatých s korupcí by měl převažovat nad zájmem o potrestání jednotlivce. Tomu by tedy mohlo být nabídnuto výměnou za spolupráci přerušeni nebo snad i zastavení stíhání. Dalším by mohl být institut spolupracujícího obviněného, jemuž by mohl být za klíčové svědectví zmírněn trest. Za podstatný lze též považovat návrh na zavedení legitimního protikorupčního agenta. Samozřejmě by také měla být důkladná novelizace daňových řádů nebo vznik zákonů, které by dokonale zprůhlednily zadávání veřejných a státních zakázek¹⁰. Rok 2011 by proto měl být revolučním v této oblasti života společnosti, a jedním z nejdůležitějších úkolů vládní koalice pro tento rok je uvést začátkem příštího roku do praxe zmíněný protikorupční balíček.

5.4 PŘÍČINY VYPLÝVAJÍCÍ Z OSOBNOSTI JEDNOTLIVCE

Vezmeme-li v úvahu pouze faktor osobnosti člověka, jeho morální a etické hodnoty, je nutno hledat pohnutky k jednání na hranici zákona v jeho vlastních rozhodovacích procesech. Pro některé jedince jsou důležité spíše pohnutky psychologické – v případech tzv. daňové vzpoury. Pokud totiž má poplatník pocit, že za peníze, odvedené státu, nedostává patřičnou protihodnotu, začne zatajovat část svých příjmů.

Ač si to málo z nás uvědomuje, chování a jednání člověka je až z 31% ovlivněno vlohami (dispozicemi) získanými po předcích. S jistou dávkou nadsázky lze tedy obecně říci, že k různým aktivitám, zahrnovaným pod pojem „šedá ekonomika“ se spíše uchýlí jedinci, kteří mají ve své genetické výbavě zapsány sklony k protiprávnímu jednání.

Ovšem základ socializace člověka je v rodině. Proto jen samotná genetická výbava nemůže být spolehlivým ukazatelem narušeného jedince. Chování člověka lze již od dětství ovlivnit výchovou v rodině, takže správným působením na jedince s takovými genetickými informacemi lze částečně ovlivnit (nebo se o to alespoň pokusit) jeho vývoj

¹⁰ www.magazin.ceskenoviny.cz, Vláda dnes schválila posledních pět bodů protikorupční strategie

správným směrem, a stejně naopak, vyrůstá-li budoucí občan v rodině, která si zvyšuje životní úroveň cestou ne právě legálního obstarávání obživy, je možno předpokládat, že ani jeho výdělečná činnost nebude právě v mezích zákona.

6. KONKRÉTNÍ PRVKY A PROJEVY

6.1 KAŽDODENNÍ PROJEVY „ŠEDÉ EKONOMIKY“

Málokdo z nás si asi připustí, že my sami jsme velmi často zákazníky, a někdy i samotnými provozovateli „šedé ekonomiky“. Vždyť přece není nic jednoduššího, a bohužel daleko běžnějšího, než koupit nějaké zboží bez dokladu, protože takové zboží bývá většinou daleko levnější, než to, které bychom koupili ve specializovaném obchodě. Leckdy je rozdíl v ceně natolik markantní, že vyvažuje i tu nevýhodu, že bez dokladu ztrácíme nárok na reklamaci. Zvláštností různých tržnic a burz je prodej falzifikátů a napodobenin značkového zboží, nebo i zboží kradeného. Tady už je cena poněkud vyšší, i když pořád ještě nesrovnatelná s cenou ve značkových obchodech. Přitom výrobní náklady takových napodobenin jsou naprosto zanedbatelné. To se týká především specifika vietnamské komunity u nás – jejich velkovýroben textilního zboží. Šičky, zaměstnané v takové výrobě, jsou převážně u nás nelegálně, čehož využívají jejich „chlebedárci“, a nutí je pracovat v nesnesitelných podmínkách za mizivou odměnu, samozřejmě načerno, a bez nároku na jakékoli pojištění.

Většinou v příhraničních oblastech jsou mimo jiné tržnice zaplaveny spoustou zboží pašovaného, takže takovému obchodníkovi odpadá i placení cla, a to jsou další pro něho ušetřené peníze. Není žádnou výjimkou, že při namátkových kontrolách tržnic je nalezeno i zboží, které obchází daň spotřební, protože je opatřeno falešnými kolkovými známkami (alkohol, cigarety). Určitou zvláštností obcházení spotřební daně z alkoholu je doména především moravských krajů, pálení alkoholu na černo, samozřejmě za účelem dalšího prodeje a tedy obohacení se.

Naprosto všední součástí našeho života je i nákup služeb, který funguje na stejném principu. Než zaplatit specializovanou firmu, jejíž cena hodinové práce vychází z určité pevně stanovené vnitropodnikové kalkulace, raději oslovíme souseda, kamaráda, nebo příbuzného, který odvede stejnou práci za nižší cenu (a nutno říci, že leckdy i v mnohem kratším termínu). Na druhé straně tohoto výhodného obchodu stojí, na nejnižší úrovni, drobný živnostník. Každá práce, kterou provede bez dokladu, stojí mimo jeho účetnictví, a tudíž se nestává předmětem daně z příjmu. Nemusí z takového příjmu odvést daně, ani sociální a zdravotní pojištění, takže mu zůstává celý čistý výdělek. A to už je jako

motivace dostačující, protože při současné daňové sazbě 15% u fyzických osob z každé vydělané tisícovky náleží státu na daních 150,-- Kč. V celkovém součtu takových příjmů za rok se už dostaneme k zajímavým částkám, které zůstanou tzv. doma, aniž by státní pokladna viděla jedinou korunu odvedenou na daních. Navíc mentalitě českého člověka je vlastní názor, že kdo neokrádá stát, když to je možné, je hlupák, a hlavně „dělají to všichni, tak proč ne já“. Podobně může být službou, placenou takzvaně „z ručky do ručky“ pronájem bytů a nebytových prostor na černo, ubytování v soukromí, taxislužba, různé překlady a administrativní práce, služby v oblasti módy a péče o vzhled, pohostinství a služby v oblasti cestovního ruchu vůbec, apod. V oblasti podnikání fyzických osob, které nejsou povinny vést účetnictví, je snadné část příjmů zatajit. Zákon totiž umožňuje vést pouze daňovou evidenci, tedy jen jakési pomocné knihy, v nichž není jasně patrné, obsahují-li vše. Většina živnostníků také nemusí evidovat doklady o svých výdajích, v ročním vyúčtování daní odečítají výdaje procentem z příjmů. Uplatnění výdajů procentem z příjmů není zrovna nejšťastnější řešení. Souhlasím s tím, že jistě jsou profese, kde to jinak nejde, protože výdaje není jinak možné určit, ale jsou také živnosti, kde se tato možnost zneužívá. Příkladem mohou být třeba živnostníci v oblasti stavebnictví. Převážně jsou najímáni jen na práci, materiál si platí sám zadavatel, a živnostník sám v podstatě žádné výdaje nemá (pokud nepracuje mimo svoje bydliště, ale i tak bývají náklady spojené s dopravou zohledněny ve smlouvě, uzavřené se zadavatelem). Přesto si v konečném vyúčtování daní odečte procentuelně výdaje, a po uplatnění odčitatelných položek toho ke zdanění mnoho nezůstane. Zde jsou ve velké nevýhodě poctiví zaměstnanci, jejichž příjem prochází zdaněním pravidelně.

I značné množství lidí, kteří jsou oficiálně a řádně zaměstnání, vstupuje jako účastníci (mnohdy možná nevědomky) do „šedé ekonomiky“. Zde jsou to především „aktivity prováděné v rámci oficiální pracovní doby za použití oficiálních pracovních nástrojů při porušování zákonných předpisů ale bez směny zboží a služeb“.¹¹ Tím se rozumí především práce pro sebe, nebo i práce, kterou takový pracovník provede sice v rámci své pracovní doby, ale zaplatit si ji nechá mimo, tedy je placen v podstatě dvakrát, jednou oficiálně zaměstnavatelem podle pracovní smlouvy, ačkoli pro něho neodvedl žádnou práci, a podruhé za práci, kterou provedl v zaměstnání, ale nespadá do jeho oficiální pracovní náplně.

¹¹ Martin Fassmann, Stínová ekonomika a práce na černo, Briggs & comp., Praha 2007, s.22

6.2 JEDNÁNÍ ŽIVNOSTNÍKŮ A MALÝCH FIREM

Podobně jako drobní živnostníci jsou motivovány i firmy a podniky, zaměstnávající lidi na černo. Jen jejich „úspory“ na daních a povinných odvodech jsou nesrovnatelně vyšší, protože za každého legálního zaměstnance musí firma odvádět i sociální a zdravotní pojištění, nehledě na to, že odměna tzv. „na ruku“ bývá nižší než by byla oficiální mzda. Zde je pár čísel pro ilustraci na příkladu pana Nováka: Pokud ho firma zaměstná na černo, dá mu měsíčně na ruku 15.000,--Kč. Kdyby ho chtěla oficiálně zaměstnat za stejnou čistou mzdu, její celkové náklady by byly 25.160,--Kč. V případě, že by pan Novák měl jedno dítě, náklady firmy by nepatrně klesly, na 23.277,--Kč. Z toho vyplývá, že zaměstnávání pana Nováka mimo oficiální hospodaření firmy přinese ročně úsporu 121.920,--Kč (resp. 99.324,--Kč), jak ukazuje následující tabulka.

Oficiální náklady firmy	bezdětný	1 dítě	na černo
Hrubá mzda	18.776,--	17.370,--	0,--
9% zdrav.pojištění	1.690,--	1.564,--	0,--
25% soc.pojištění	4.694,--	4.343,--	0,--
Náklady celkem	25.160,--	23.277,--	0,--
Skutečně vyplaceno	15.000,--	15.000,--	15.000,--

U zaměstnanců z vyšších příjmových skupin se dá situace řešit mimo jiné tím, že polovinu své odměny dostane oficiální cestou, a tu druhou hezky „na ruku“. Značně nebezpečné v tomto případě je i to, že zaměstnavatelé svému „černému“ člověku ani nedají potřebné ochranné pomůcky, čímž ho ohrožují na zdraví a na životě. Další velmi oblíbenou formou legálního zaměstnávání, ale s kličkou, kterou se lze vyhnout placení pojistného, je dohoda o provedení práce. Neopomenutelný je i fakt, že v těchto případech daná firma obchází i kolektivní smlouvu, v případě že je ve firmě uzavřena. Pokud Vám podobná firma provede nějakou práci mimo svoje účetnictví, získá tím další příjem, který unikne nejen zdanění daní z příjmů PO, ale i jinými daněmi, např. DPH.

Takovým zaměstnáváním ovšem neokrádá stát jen firma, ale i pracovník.

	bezdětný	1 dítě	na černo
Hrubá mzda	18.776,--	17.370,--	0,--
4,5% zdr.pojištění	845,--	782,--	0,--
6,5% soc.pojištění	1.221,--	1.130,--	0,--
daň z příjmu	3.780,--	3.495,--	0,--
daň.zvýhodnění	2.070,--	3.037,--	0,--
Skutečně vyplaceno	15.000,--	15.000,--	15.000,--

Nejenže takovýto pracovník neodvede státu potřebné daně a příspěvky na pojistné, ale často jsou to lidé, kteří jsou evidováni na úřadu práce, a pobírají dávky v nezaměstnanosti, a pokud jsou sociálně slabí, i spoustu jiných dávek státní sociální podpory. Když sečteme celkový příjem domácnosti takového člověka, je nasnadě, že zaměstnávání na černo se vyplatí oběma stranám. Firma ušetří náklady, a pracovník je na tom v konečném součtu leckdy lépe, než kdyby byl řádně zaměstnán. Proto se nelze divit, že velké části nezaměstnaných tento stav vyhovuje, a nemají proto potřebu aktivně vyhledávat zaměstnání.

6.3 „ŠVARC SYSTÉM“

O tom, že český člověk, a podnikatel především, je opravdu vynalézavý, svědčí i „vynález“ benešovského podnikatele Miroslava Švarce, pro který se vžil název „švarc systém“. Princip, na kterém je založen, spočívá v tom, že pro podnikatele nepracují jeho kmenoví zaměstnanci (protože firma takové nemá nebo je propustila), ale drobní živnostníci na základě smlouvy o dílo. Živnostník dostane zapláceno na základě faktury, není potřeba řešit náhrady za dovolenou a svátky, nemoc, nebo příplatky za práci přesčas, dodržování maximální délky pracovní doby, podnikateli odpadá povinnost odvádět za něho státu daně a povinné odvody, které leží na bedrech živnostníka. A kolečko, o němž bylo hovořeno výše, se opakuje. Povinné platby odváděné státu jsou z takového příjmu pochopitelně nižší, než by byly na základě pracovně právního vztahu. Pokud vůbec

k nějakým platbám dojde, protože šikovný živnostník podává většinou nulové daňové přiznání, nebo se dokonce dostává do ztráty.

6.4 NELEGÁLNÍ ZAMĚSTNÁVÁNÍ A PODNIKÁNÍ CIZINCŮ

Není žádným tajemstvím, že nejlevnější pracovní silou jsou cizinci, převážně ze zemí na východ od naší republiky. Tito lidé, pocházející většinou z velmi nuzných podmínek, jsou ochotni pracovat za jakýchkoli, byť pro ně nevýhodných, okolností, a za velice nízkou odměnu. To opět nahrává nepoctivým podnikatelům, kteří takovéto přistěhovalce, hlavně nelegální, zaměstnávají na černo. A jsme opět u klasického vzorce: zaměstnavatel přijde k levné pracovní síle, klesnou jeho přímé náklady, zaplatí práci na černo, čímž jeho náklady opět klesnou, a stát znovu přijde zkrátka. Společnost Wolters Kluwer ČR, a.s., která poskytuje právní, daňové, účetní a ostatní profesní informace, na svých stránkách uvádí následující přehled kontrol zaměstnavatelů a zahraničních zaměstnanců:

	2006	2007	2008	2009
Kontroly firem se zahraničními pracovníky	1.477	1.484	1.933	1.898
Zaměstnavatelé umožňující nelegální práci	539	471	537	401
Zkontrolovaní zahraniční pracovníci	12.094	21.897	24.203	19.089
Případy výkonu nelegální práce cizinci	1.701	1.662	2.343	3.170
Případy výkonu práce neohlášeného ÚP	2.087	2.163	4.173	4.916

Podobné praktiky jsou nebezpečné nejenom tím, že se opět jedná o daňové úniky, ale může zde hrozit daleko větší nebezpečí. Lidé, kteří se k nám stahují za prací a lepšími životními podmínkami, nemusí být očkovaní proti nemocem, které se u nás již dávno nevyskytují, nebo mohou být nakaženi spoustou velice nebezpečných chorob, které potom nekontrolovatelně šíří mezi domácím obyvatelstvem. Protože jsou u nás většinou nelegálně, bez povolení, není jejich zdravotní stav nikde přezkoumán a zaevidován, takoví lidé neplatí zdravotní pojištění, a pokud u nich propukne jakákoli choroba, vyžadující hospitalizaci, náklady za jejich léčení se hradí ze státního rozpočtu, tedy z peněz nás všech, zatímco pohledávka, která vznikne za takovým pacientem, je prakticky nevymahatelná.

Dalším nebezpečím, které přímo souvisí s nelegálním zaměstnáváním cizinců, je i předpoklad výskytu dalšího protiprávního jednání¹².

Ještě větší škody vznikají v případě, že cizinec u nás podniká. Takový „podnikatel“ je samozřejmě účetně ve ztrátě, pokud ovšem vůbec podniká legálně, a podává daňové přiznání. Všichni jsme už někdy nakupovali na tržištích nebo v kamenných obchodech, které patří cizím státním příslušníkům (dnes už nejen z Vietnamu, ale často i ze zemí bývalého Sovětského svazu nebo Polska). Dostat od takového obchodníka paragon nebo jakýkoli jiný doklad o zaplacení je rovno téměř zázraku. Čím méně je totiž prokázaných příjmů, tím méně peněz se musí odvést státní kase. V některých částech České republiky je síť zahraničních podnikatelů velmi hustá, např. oblasti příhraničí, specifické je Karlovarsko, nebo oblast kolem Poděbrad. Tyto velké uzavřené komunity bývají velice často svázány s obchodem s drogami, mohou být napojeny na organizovaný zločin, nebo dokonce spjaty s teroristickými organizacemi.

6.5 EKONOMIKA ZA HRANICÍ ZÁKONA

Existuje ovšem i mnoho nezaměstnaných, kterým se i přes velkou snahu svou a referentů pracovního úřadu nedaří zaměstnání najít. Dostávají se do složité finanční a sociální situace, a velice snadno se stanou obětí činností, na které pamatuje trestní zákon. Protože těchto činností se v daných souvislostech vyskytuje velké množství, a každá z nich by si zasloužila pozornost, rozpracovanou do samostatné práce, budou na tomto místě zmíněny jen okrajově.

Spořádaná domácnost, které se nedostává finančních prostředků, si začne peníze půjčovat. Nejdříve od bank a podobných institucí. To ovšem nejde donekonečna, banka si musí svoje investice ohlídat. A v té chvíli nastupují lichváři. Půjčí Vám dostatek peněz, ale na takový úrok, že uvíznete v jejich síti. Vymáhání dluhů ze strany lichvářů je natolik důrazné, že už je jen krůček k tomu, abyste sklouzli po šikmé ploše. Nebo máte ještě jednu možnost, nechat se připravit o všechno. Lichva je velice často provázána s organizovaným zločinem, proto je téměř neprokazatelná.

¹² Barbora Kudláčková, mluvčí cizinecké policie pro Novinky.cz, Nelegální zaměstnávání cizinců, 1.12.2008

Do oblasti za hranicí zákona spadá rovněž prostituce. Výnosy z prostituce jsou obrovské, ale státní rozpočet o ně ani nezavadí. I v tomto oboru lze vysledovat napojení na zločinné organizace. Toto odvětví se „specializuje“ na takové jednání jako je vydírání, omezování osobní svobody apod. Velkým nebezpečím je zde i šíření pohlavních chorob. Navíc v prostředí, kde se daří prostituci, dochází často k výrobě a distribuci drog.

Dalším způsobem, jak ošidit stát, a opatřit si dostatek peněz jsou úvěrové, dotační a pojistné podvody. Spáchat takový podvod je zdánlivě jednoduché, stačí trocha fantazie a důsledně lhát, ale je nutné si uvědomit, že za posledních deset let se z nich stal téměř národní sport, a proto i příslušné orgány jsou čím dál tím pružnější v jednání a odhalování takovéto činnosti.

6.6 EKONOMICKÉ AKTIVITY VELKÝCH FIREM

Speciálním oborem „šedé ekonomiky“, především stavebních firem, je zadávání zakázek ve výběrovém řízení. Pokud je firma dostatečně finančně silná, má potřebné kontakty, a zadavatel s ní spolupracuje, jsou podmínky výběrového řízení nastaveny tak, že pro příslušnou firmu jsou „ušité na míru“. Firma získá zakázku, samozřejmě patřičně finančně nadhodnocenou, a rozdíl mezi skutečnou a fakturovanou cenou tvoří čistý zisk, jehož malá část putuje do kapsy zadavatele. Zde ovšem vyvstává otázka, jakým způsobem takto vytvořenou „nadhodnotu“ legálně odčerpat z oficiálního účetnictví. Je to poměrně prosté: Firma A osloví firmu B. Ta vystaví firmě A fakturu, nejlépe za odbornou činnost, technickou výpomoc nebo zprostředkování (tedy činnosti, které nelze jednoznačně kvantifikovat). Firma A firmě B zaplatí (pokud možno hotově), firma B si odečte částku, kterou musí odvést z takového příjmu na daních, a o zbývající částku se firmy A a B podělí. Nesmíme zapomínat ani na to, že firma A na základě takové faktury uměle sníží svůj zisk a ještě neoprávněně vyinkasuje od státu DPH.

Takové jednání je v oblasti daňových úniků pouze okrajové. Velké firmy mívají dobře vypracovaný systém, jak zkreslovat hospodaření, uměle vytvářet náklady a tím opět šidit stát na daních. Tomu velmi dobře nahrává značná komplikovanost struktury takového podniku, i to, že veškeré jejich transakce, tedy i finanční, jsou daleko složitější. V posledních několika letech se také čím dál tím častěji objevují v médiích zprávy, že spousta velkých firem je velmi úzce napojena na vysokou politiku, což takovým

podnikatelům dodává v očích obyčejného občana i svých vlastních zdání nedotknutelnosti.

Velmi výrazným příkladem takového „podnikání“ je Krajská zdravotní, a.s. a její podezřelý nákup zdravotních přístrojů. Členy představenstva této společnosti jsou mimo jiné i současní nebo bývalí politici Ústeckého kraje. Na konci loňského roku podal ministr financí Miroslav Kalousek na Krajskou zdravotní trestní oznámení, na základě provedeného auditu, z jehož závěrů vyplynulo podezření na nehospodárné zacházení s prostředky. Je zde totiž podezření, že Krajská zdravotní nakupovala předražené zdravotnické přístroje (a to až o 35%), a tudíž by tu mohlo jít nejen o plýtvání prostředky, na něž bylo zažádáno o dotaci od Evropské unie, ale také o rozsáhlou korupci.

Velmi oblíbenou aktivitou prosperujících firem je přestěhování sídla společnosti do některého z tzv. daňových rájů. Stačí koupit nějakou zahraniční firemní značku, a za pomoci dobrého (a také dobře zaplaceného) právníka se sídlo společnosti přesune někam, kde je daňový systém jednak jednodušší, a jednak stačí platit tzv. paušální daně, jejichž výše je nesrovnatelně menší než u nás. Pro ilustraci lze uvést výši daňového zatížení v některých zemích: Kypr – 10% (nejméně v EU), Seychely – 0%, Lichtenštejnsko – 0% (nebo 4% z dividend v závislosti na typu společnosti)¹³. Takovými zeměmi jsou např. Nizozemsko, Monako, Kypr, nebo i země s poněkud horší pověstí, jako např. oblast Karibiku. V současné době je otázka daňových rájů velmi diskutována nejen v EU, ale ve všech vyspělých zemích celého světa, neboť zde může docházet, a také velmi často dochází, k praní špinavých peněz.

6.7 KORUPCE VE VEŘEJNÉM SEKTORU

Ve styku s různými úřady, ať už státními nebo soukromými, bývají jednání velmi často zdlouhavá až skoro nekonečná, vyřizování našich záležitostí je velice nepružné a složité. Řešení je z pohledu klienta takové instituce jednoduché – korupce. Téměř každý úředník, správně povzbuzený „odměnou mimo systém“, začne reagovat mnohem rychleji, pružněji a ochotněji. V povědomí každého občana je zafixováno ono okřídlené rčení „kdo maže, ten jede“. Tedy, pokud chci pro sebe dosáhnout nějaké výhody, musím se

¹³ <http://www.podnikatel.cz/clanky/podnikani-z-danoveho-raje-se-vyplati/>

příslušnému úředníkovi adekvátně odvděčit. Korupcí nemusí být jen přímé uplácení, hodně oblíbené jsou jakékoli protislužby.

Pokud jde o jednání úředníků a zaměstnanců různých institucí s klienty, často zde dochází ke zneužívání důvěrných informací. Kdo má přístup k informacím, je na trhu velmi vyhledávaným společníkem. V dnešní době jsou totiž informace tím nejžádanějším a nejlépe placeným artiklem.

7. DOPAD NA JEDNOTLIVCE

7.1 POZITIVNÍ DOPADY

V současném období hospodářské krize je tím nejdůležitějším dopadem, a dá se tedy říci že i kladem „stínové ekonomiky“ to, že řadě rodin, a to nejen sociálně slabých, umožňuje přežít. Vysoká nezaměstnanost posledních let je stále více charakterizována počtem uchazečů o zaměstnání, kteří dlouhodobě nemohou najít práci, a podpora v nezaměstnanosti (která může být vyplácena jen po dobu pevně stanovenou a omezenou), je pro ně jediným zdrojem příjmu. Jsou to především lidé s nižším vzděláním, lidé kolem 50 let věku, nebo z oborů, které postupně zanikají, a kde je lidská práce nahrazována mnohem efektivnější prací počítačově řízených strojů. Takoví lidé mnohdy nemají jinou možnost, než vzít jakoukoli práci, která vylepší jejich rodinný rozpočet (viz příloha č. 1 a 2).

Podobná situace může nastat i u rodin, jejichž hlavním zdrojem příjmů jsou sice mzdy z legálního zaměstnání nebo podnikání, ty však jsou tak nízké, že nemohou pokrýt potřeby a tedy výdaje těchto domácností. Velice paradoxní je ovšem i fakt, že mnohé domácnosti (a u žen – samozvitelek je to obzvlášť zarážející) zaměstnáním v oficiálním sektoru ztrácí nárok na různé dávky, a to i přesto, že oficiální příjem jim na pokrytí nejdůležitějších výdajů nestačí. Zde mám na mysli především přídatky na děti, na něž některé rodiny nedosáhnou, ale své děti musí živit i šatit a umožňovat jim vzdělání, stejně jako ti, kteří dávek zneužívají, neboť si dokáží spočítat, že pracovat se jim nevyplatí. Mnoho z nás tedy také využije příležitosti, jak si trochu přivydělat a přilepšit rodině.

Ochota lidí pracovat načerno na druhou stranu vede zaměstnavatele k tomu, že zvyšují poptávku po takových zaměstnancích, a tím pomyslně vytváří nové pracovní příležitosti.

7.2 NEGATIVNÍ DOPADY

Z pohledu člověka zaměstnaného načerno je ovšem třeba si uvědomit, že taková práce s sebou přináší mnoho záporů a bohužel i nebezpečí. Jako příklad využijme opět pana Nováka, o kterém byla v této práci řeč již dříve: Tím, že vezme práci načerno, sice měsíčně zvýší rodinný rozpočet o oněch zmiňovaných 15.000,-- Kč, ale sám se vystavuje

několika nebezpečím. Z takového příjmu totiž neodvádí daně a příspěvky na sociální a zdravotní pojištění, čímž se v případě odhalení vystavuje riziku značného finančního postihu. I když tato jeho činnost zůstane příslušným orgánům utajena, nebezpečí pro pana Nováka je veliké. Pokud by se mu totiž při výkonu práce něco stalo, nebo byl nemocen, nemá nárok na nemocenskou ani na náhradu škody vzniklé důsledkem pracovního úrazu. Tím, že neplatí sociální pojistné se mu také snižuje základ pro výpočet důchodu. Navíc pan Novák samozřejmě ztrácí nárok na vyplácení odměny za práci přesčas nebo náhrad za dovolenou.

Na druhou stranu se to, co se pozitivně promítne do rozpočtu pana Nováka, nutně musí negativně promítnout do rozpočtu těch, kteří pracují poctivě. Peníze, o které stát přichází díky „šedému sektoru“, doplatíme my ostatní, např. formou zvýšeného daňového zatížení, snížením úrovně dávek vyplácených ze státního rozpočtu, atd.

Negativní dopad na jednotlivce se může projevit i u člověka, který pracuje na základě řádné pracovní smlouvy, odvádí státu co odvádět má, a naopak nemá vůbec žádné příjmy, které by unikaly zdanění. Takový člověk na svou kůži může pocítit dopad „šedé ekonomiky“ jako důsledek nepoctivého hospodaření jiné firmy. Zaměstnavatel tohoto poctivce by se klidně mohl stát obětí jiného podnikatele, díky jehož podvodům zkrachuje, a řada lidí tak přijde o práci.

8. DOPAD NA HOSPODAŘENÍ FIREM

8.1 POZITIVNÍ DOPADY

Za „pozitivní“, ovšem se značnou nadsázkou, lze u firem považovat především fakt, že ušetří spoustu finančních prostředků. Tato skutečnost se na druhou stranu negativně promítne na stranu příjmů do státního rozpočtu.

Tím, že přináší do ekonomiky podnikatelského ducha a nové nápady, může „šedá, stínová ekonomika“ mnohdy přispívat ke zvyšování konkurenceschopnosti mnoha firem, a tím usnadňovat vstup na trh a snižovat náklady. V podstatě jde o to, že člověk si nejprve načerno otestuje trh, a pokud zjistí, že o jeho zboží nebo služby bude zájem, založí oficiální firmu.

8.2 NEGATIVNÍ DOPADY

Budeme-li obecně předpokládat, že „šedá ekonomika“ je v první řadě podvod, je jasné, že negativní dopad na firmu může mít především podvodné hospodaření jiné firmy. Pokud jeden podnik dovede svou činnost až ke krachu (nebo trestnímu stíhání), firma, která je na jeho produkci závislá, může v úzké návaznosti zkrachovat také.

Dalším faktorem, který negativně působí na podniky a firmy, je korupce, a to především ve státní správě. Dochází zde totiž k narušování hospodářské soutěže, a řada firem tudíž vůbec nemá šanci dostat se k veřejným zakázkám.

I sama firma, která podniká na hranici zákona má určité problémy. Ty souvisí s faktem, že prostředky, které získá na poli „šedé ekonomiky“ zase vynaloží na krytí svých „šedých“ výdajů, a tudíž tyto prostředky nemůže dále investovat, všechny padnou do spotřeby.

9. DOPAD NA STÁTNÍ ROZPOČET

9.1 POZITIVNÍ DOPADY

Různým zaměstnáváním načerno a přivyděláváním si mimo oficiální sektor roste koupěschopnost obyvatelstva, a peníze se tedy vrací do oficiálního sektoru, čímž se podílí na tvorbě HDP, a v podobě nepřímých daní (v oblasti potravin a spotřebního zboží především DPH, v oblasti pohonných hmot, alkoholu a tabákových výrobků spotřební daně) proudí do státní pokladny.

9.2 NEGATIVNÍ DOPADY

Přesto, že peníze vydělané v neoficiálním sektoru prací načerno ve značném objemu proudí zpět do státního rozpočtu, druhou stranou mince je fakt, že z těchto příjmů není placeno sociální a zdravotní pojištění, a to má potom neblahé důsledky pro všechno obyvatelstvo. Pokud je totiž daňové zatížení (složená daňová kvóta) ve výši 40%, potom z každé nepřiznané koruny uniká státu 40 haléřů. Ve státní pokladně ubývá prostředků k vyplácení důchodů, příspěvků v mateřství, dávek v nezaměstnanosti, apod. Stát je potom nucen sáhnout k různým nepopulárním opatřením, jako je zmrazování důchodů, zvyšování hranice pro odchod do důchodu, vyplácení porodného jen pro prvorozené dítě, regulační poplatky ve zdravotnictví, atd.

Práce načerno je ovšem jen malým zlomkem v celkovém objemu „šedé ekonomiky“. Podstatně větší peníze uniknou státu v takových „oborech“ jako jsou zatajené a tedy nezdaněné příjmy z poskytování služeb, prodej nezdaněného a nealkoholického alkoholu a tabákových výrobků, prodej pašovaného a kradeného zboží, netržní činnost domácností, jako jsou pronájmy bytů nebo zemědělské činnosti, prodej nezdaněných pohonných hmot, daňové úniky jako takové, realizace peněz z korupce, velice nebezpečné praní špinavých peněz, pocházejících z trestné činnosti.

Pro představu, kolik peněz uniká v ekonomice státu v neoficiálním, šedém sektoru, uvedu na tomto místě několik čísel: „V roce 2002 byly nevykázané tržby v různých obchodech 120 miliard korun, mzdy vyplácené načerno 35 miliard korun, nezdaněné

příjmy činily 80 miliard korun. Škodu přesahující 1 milion amerických dolarů utrpělo až 5% českých firem¹⁴.

Často se také hovoří o tom, že „stínová ekonomika“ snižuje nezaměstnanost. Takovýto dohad je podle mého názoru mylný, protože mnozí z lidí, zaměstnaných načerno dále pobírají dávky v nezaměstnanosti, a zneužívají tak systém státní sociální podpory a tím neoprávněně odčerpávají peníze ze státního rozpočtu.

Většina důležitých vládních rozhodnutí vychází z oficiálních statistik. Ty ovšem obsahují pouze údaje z oficiálního sektoru, a jsou proto do značné míry zkreslené. Tím také předmětná vládní rozhodnutí mohou mít menší účinnost, než se oficiálně předpokládá.

„Šedá, stínová ekonomika“ může v celkovém důsledku nejen narušit stabilitu a efektivnost hospodářství, ale hlavně v souvislosti s vysokou mírou korupce ve státní správě důvěryhodnost institucí, právního systému a konečně i celého systému společnosti. Velmi důležitým je i fakt, že díky bujení „šedé ekonomiky“ dochází ke zkreslování hospodářství celého státu, což může mít negativní dopad i na výši příspěvků a dotací z EU nebo úvěrů od Světové banky.

Z výsledků průzkumu Richarda Roseho z roku 1992 vyplývá, že růst „šedé, stínové ekonomiky“ odrazuje vstup zahraničního kapitálu a naopak přitahuje vstup peněžních prostředků a vlivu mafií a kriminálních organizací, což mívá za následek deformaci trhů a celkově nižší efektivnost. Interpol odhaduje, že čistý roční výnos organizovaného zločinu činí kolem 1500 miliard švýcarských franků. Hospodářské škody, které zločinecké organizace způsobily západní Evropě, byly v roce 1996 vyčísleny na 500 miliard amerických dolarů. Rozsah ilegálně získaných prostředků, které se zločinci snaží „vyprat“ a zaujmout tak významnou pozici v legální ekonomice, se celosvětově odhaduje na 1000 až 1500 miliard amerických dolarů. Jejich hlavním zdrojem je organizovaný zločin, především obchod s drogami¹⁵.

¹⁴ Týdeník Ekonom, č. 40/2003, s. 37

¹⁵ Martin Fassmann, Stínová ekonomika a práce na černo, Briggs & comp. s.r.o., Praha 2007, s. 43

10. MOŽNÉ POSTIHY PRO PROVOZOVATELE „ŠEDÉ EKONOMIKY“

10.1 SLOŽITOST PROKÁZÁNÍ „ŠEDÉ EKONOMIKY“

Prokázat provozování „šedé ekonomiky“ je velice komplikované, neboť pachatelé této tzv. kriminality bílých límečků se snaží nezanechávat žádné stopy, ať již v podobě listinné nebo elektronické. Podnětem k vyšetřování se stávají většinou postřehy kontrolních orgánů, ať již je to ze strany finančního úřadu, externího nebo interního auditu, NKÚ, nebo oznámení firem či občanů. Velkým oříškem taktéž bývá konkrétní označení pachatele, vzhledem ke značně nepřehledné organizační struktuře některých firem nebo státních organizací, z níž se dá jen velmi nesnadno určit pravomoc a odpovědnost jednotlivých pracovníků. Velmi problematickým se také jeví prokázání rozsahu a výše škody, neboť se nejedná jenom o přímo odcizené peníze, ale škoda se musí pracně vyčíslit nebo alespoň odhadovat, např. u daňových úniků a zkreslování výsledků hospodaření. Pachateli této činnosti jsou z valné většiny lidé velmi inteligentní, s dokonalou znalostí souvisejících právních předpisů a nařízení, s rozsáhlými kombinačními schopnostmi. Ne nepodstatným se jeví i fakt, že tyto lidé v souvislosti se svým „podnikáním“ disponují množstvím finančních prostředků, což jim umožňuje zaplatit si kvalitní právníky, kteří jsou za velké palmáře zhusta schopni takřka čehokoli, včetně korupce nebo zastrašování svědků. Prokazování této činnosti se také mnohdy komplikuje zjištěním, že pachatelé jsou napojeni na vysokou politiku, nebo je celá organizace propojena do zahraničí.

10.2 POSTIHY A REPRESÉ ZE STRANY KONTROLNÍCH ORGÁNŮ

Kontrolní orgány, především organizační složky organizačních složek státu, mohou postihovat pouze správní delikty, nikoli trestné činy. Za správní delikt může být potrestána právnická osoba, nebo podnikající fyzická osoba, pokud se deliktu dopustí v souvislosti s podnikáním¹⁶.

V souvislosti s kontrolami se jako kontraproduktivní jeví fakt, že každá kontrola je podnikateli předem ohlášena. Podle zákona o správě daní a poplatků je totiž pracovník

¹⁶ www.businessinfo.cz

daňové i jiné kontroly oprávněn nejen nahlížet do příslušné účetní a daňové dokumentace, ale i mít přístup do všech prostor, budov, hal, dopravních prostředků apod., které patří daňovému subjektu nebo s předmětem jeho činnosti souvisí. To ovšem znamená, že pro přístup např. na stavbu nebo do provozovny pohostinství musí podnikatel kontrolory vybavit ochrannými prostředky (helmy, bílé pláště, sítky na vlasy, atd.), na což musí být poplatník předem připraven. Oznámení o připravované kontrole logicky vyvolá ve firmě aktivitu, nasměrovanou k okamžité likvidaci a pečlivému uschování všech kompromitujících materiálů.

Finanční úřady provádí pravidelně, namátkově nebo na základě přijatého podnětu tzv. daňovou kontrolu. Podle některých úředníků finančních úřadů většinou kontrolní odbor spoléhá na podněty ze strany občanů. Nebo na sebe může upozornit sám podnikatel, pokud je např. dlouhodobě ve ztrátě, jeho hospodaření trpí častými a velkými výkyvy nebo mívá opětovaně nadměrný odpočet DPH. V souvislosti s touto kontrolou je daňový subjekt mj. povinen předložit pracovníkům finančního úřadu účetní a jiné doklady a písemnosti, které prokazují účetní a hospodářské operace rozhodné pro správné stanovení daňové povinnosti¹⁷. Pokud pláče nebo poplatník daně nepodá daňové přiznání včas, a to ani na výzvu příslušného orgánu, je správce daně oprávněn daň sám vyměřit. K takto doměřenému nedoplatku daně ještě přibude pokuta, 20% penále a úrok z prodlení, stanovený podle repo sazby ČNB, počítaný ode dne, kdy daň měla být původně zaplácena, až do doby jejího uhrazení. Nedoplatek daně lze podle uvedeného zákona zajistit např. exekucním titulem, přičemž dlužník musí uhradit i příslušející exekuční náklady. Finanční úřad je navíc podle zákona o správě daní a poplatků oprávněn pozastavit poplatníkovi činnost. Pokud kontrolní orgány spolupracují tak, jak mají, může přistižený podvodník počítat i s doměřením daně a následnými sankcemi ze strany správy sociálního zabezpečení a zdravotních pojišťoven. I přes vysoké pokuty apod., které hrozí při odhalení, neustále existuje spousta podnikatelů, přesvědčených, že riziko je tak nízké, že se pořád vyplatí k sáhnout k podobným praktikám.

Orgány sociálního zabezpečení mohou kontrolovat a následně postihovat jednotlivce, kteří pobírají některou z dávek těmito orgány vyplácenou, osoby samostatně výdělečně činné a fyzické i právnické osoby jako zaměstnavatele. Správy sociálního zabezpečení řeší nemocenské pojištění, důchodové pojištění a státní politiku zaměstnanosti, proto je

¹⁷ Zákon č. 337/1992 o správě daní a poplatků

jejich agenda i oblast případné kontroly velmi obsáhlé a složité. Celou tuto problematiku i případné sankce a pokuty obsahuje zákon č. 582/1991 Sb. o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Dalším, podobně složitým zákonem je zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění. Protože orgány sociálního zabezpečení vyplácejí množství různých dávek z prostředků státního rozpočtu, a jejich příjmy od fyzických i právnických osob jsou příjmy státního rozpočtu, povinnosti občanů a podnikatelů jsou rozsáhlé, a možné sankce a pokuty různě vysoké, od 10 000,-- Kč až do 100 000,-- Kč.

Mezi správní delikty, řešené, odhalené a potrestané zaměstnanci Ministerstva práce a sociálních věcí, konkrétně Úřadů práce, patří nelegální zaměstnávání cizinců. Tyto delikty mohou být ve správním řízení potrestány podle zákona č. 435/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů, pokutou až do výše 2 000 000,-- Kč v případě právnických nebo 5 000 000,-- Kč v případě fyzických osob. Podle § 139 uvedeného zákona se FO dopouští přestupku mimo jiné tím, že vykonává nelegální práci, nebo umožní výkon nelegální práce, PO pak tím, že umožní výkon nelegální práce¹⁸.

Naproti tomu Oblastní inspektoráty práce řeší otázky v oblasti vzniku, změn a ukončení pracovního poměru, odměňování za práci, bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci, podle zákona č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Zákoníku práce. Sankce a pokuty v této oblasti pak řeší zákon č. 251/2005 Sb. o inspekci práce. Tento zákon pak také konkrétně vyjmenovává přestupky, jichž se v této oblasti může právnická nebo fyzická osoba dopustit, a také vyšší pokut, které mohou být za takové porušení uloženy.

Živnostenské úřady provádí tzv. živnostenskou kontrolu, která je zaměřena především na kontrolu plnění povinností, vyplývajících ze zákona č. 455/1991 Sb. Živnostenského zákona. Správní delikty, které mohou odhalit a potrestat zaměstnanci Živnostenského úřadu konkrétně vyjmenovává § 62 tohoto zákona a patří mezi ně mimo jiné i neprokázání způsobu nabytí materiálu nebo zboží nebo neidentifikuje účastníka nebo obsah smluvního vztahu, nevydání dokladu o prodeji zboží nebo poskytnutí služby, neprokázání oprávněnosti poskytování služeb, provozování činnosti bez živnostenského oprávnění, atd.¹⁹. Výše možných pokut podle Živnostenského zákona se pohybuje od 10 000,-- Kč do 1 000 000,-- Kč.

¹⁸ Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti

¹⁹ Zákon č. 455/1991 Sb. Živnostenský zákon

Zaměstnanci Celní správy řeší přestupky a delikty podle zákona č. 13/1993 Sb., Celního zákona. Porušením celních předpisů je podle něj např. nezákonný dovoz a vývoz zboží, padělání dokladů o tomto zboží nebo jeho přechovávání, apod. Za podobné jednání lze uložit pokutu až do výše 100 000,-- Kč nebo trest propadnutí zboží²⁰.

Zajímavou, a velmi často používanou fíntou, jak se vyhnout kontrolám ze strany výše uvedených úřadů, nebo tyto kontroly co nejvíce eliminovat, je založit sídlo firmy a přihlásit se k placení daní ve velkém městě. Státní instituce zde mají na starosti nesrovnatelně větší množství firem, a tudíž hrozba kontroly je minimální.

10.3 HOSPODÁŘSKÁ KRIMINALITA

Hospodářská kriminalita je v podstatě kriminalitou nenásilné povahy. To ovšem neznamená, že by nebyla nebezpečná. Může mít totiž velké ekonomické a sociální dopady na vnitřní stabilitu státu, neboť se jedná o činy, které souvisí s hospodářstvím, ekonomikou a mohou narušit i práva a zájmy subjektů ekonomických a souvisejících právních vztahů. Dále sem lze zařadit i činnosti a jednání, které se pokouší legalizovat výnosy z trestné činnosti.

O tom, jaké škody způsobují činnosti, spadající do oblasti hospodářské kriminality, nejlépe vypovídají grafy v příloze č. 3-5.

Problematika hospodářské kriminality, ať již je páchána jednotlivci nebo organizovanými skupinami, je záležitostí velmi rozsáhlou, a činností, které sem spadají, je nepřehledná řada. Mnoho autorů, kteří se zabývají problematikou pololegální a nelegální ekonomiky řadí hospodářskou kriminalitu do tzv. „černé ekonomiky“, tedy samostatného souboru. Proto si myslím, že v této práci lze tuto oblast jen redukovane nastínit, a ve své práci se o ní zmiňuji jen okrajově a pro úplnost.

Hospodářskou kriminalitu lze pro větší přehlednost rozdělit do několika kategorií:

²⁰ Zákon č. 13/1993 Sb. Celní zákon

10.3.1 FINANČNÍ KRIMINALITA

Finanční kriminalitou se rozumí kriminalita majetkového charakteru. Patří sem zpronevěra, úvěrové, dotační, pojistné, fakturační, účetní a jiné podvody, porušování povinností při správě cizího majetku, machinace při veřejných soutěžích, neodvádění daní a pojistného, krácení daně, atd.

Jako trestné činy daňové, poplatkové a devizové trestní zákon vyjmenovává zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby, nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení, porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží, padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti, padělání a pozměnění známek a porušení zákazů v době nouzového stavu v devizovém hospodářství²¹. Tyto trestné činy mohou být potrestány odnětím svobody nebo zákazem činnosti, propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty apod. Výše trestu se samozřejmě odvíjí od výše škody, přitížít mohou i různé tzv. přitěžující okolnosti jako např. zneužití postavení, páchaní trestné činnosti v organizované skupině apod.

Pro ilustraci lze na tomto místě uvést případ z 90. let minulého století, tzv. aféry lehkých topných olejů. Princip spočíval v tom, že se v počátcích tržního hospodářství v České republice komodita zdaňovala v podstatě podle svého názvu. Takže zboží, které mělo podlehnout dani jako motorová nafta se nazvalo lehkým topným olejem. Rozdíl v dani, odvedené státu, byl 12 korun na jednom litru²². Některé zdroje hovoří o tom, že v této kauze uniklo státu 100 miliard korun.

Podobným příkladem je i tzv. rumová aféra ze stejné doby. V ní došlo k úniku kolem 60 milionů korun tím, že skupina obviněných prodávala alkohol, který byl deklarován jako exportovaný a tím zkrátila daň z obratu (dnešní DPH).

Ukázkou ze současnosti může být developerská společnost Central Group, která čelí obvinění z daňových úniků ve výši kolem 200 milionů Kč. K těm mělo docházet pomocí

²¹ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, § 240 - 247

²² Český rozhlas 1 Radiožurnál, rozhovor s Janou Lorencovou, Krvavé oleje, dostupné z http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publ_izurnal/_zprava/254466

cca 700 fiktivních faktur za reklamu nebo stavební práce, jimiž byl snižován daňový základ²³.

Podstatou dotačního podvodu je neoprávněné odčerpávání dotací. Jde o to, že příjemce dotace tuto odčerpá z několika dotací najednou, buď na základě fiktivních dokladů, nebo použije jeden doklad k čerpání několika dotací najednou. V těchto případech může být trest až ve výši deseti let odnětí svobody. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že zabránit podobným praktikám není nijak složité. Stačí doklad, který už byl jednou proplacen určitou dotací, ze strany příslušného úředníka jakkoli označit, a nové použití stejného doklady je prakticky vyloučeno.

Do kategorie finanční kriminality lze podle mého zařadit i neoprávněné podnikání, tedy provozování výdělečné činnosti bez živnostenského nebo jiného oprávnění. Peníze získané touto činností nejsou nikdy předmětem zdanění a není z nich odváděno pojistné na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění. Pokud se osoba sama dopustí neoprávněného provozování obchodní, výrobní nebo jiné výdělečné činnosti, jíž získá prospěch větší než 500 000,-- Kč, řeší takové jednání § 251 zákona č. 40/2009 Sb., Trestního zákona. Podle něj lze pachatele potrestat odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti, podle rozsahu způsobené škody i trestem daleko tvrdším²⁴.

10.3.2 KRIMINALITA V OBLASTI DUŠEVNÍHO VLASTNICTVÍ

Do této oblasti spadá jednání jako např. výroba plagiátů, uvedení nelegálního zboží do oběhu, výroba zboží chráněného patentem a jeho uvedení na trh, apod.. Trestní zákon o nich hovoří jako o trestných činech proti průmyslovým právům a proti autorskému právu, a definuje je konkrétně jako porušení práv k ochranné známce a jiným označením, porušení chráněných průmyslových práv, porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi, atd.²⁵. Trestní sazba se zde opět odvíjí od výše způsobené škody.

²³ http://ekonomika.idnes.cz/vysetrovatele-odhalili-v-central-group-pres-700-podvrzenych-faktur-1dg-/ekonomika.aspx?c=A101115_134250_ekonomika_ven

²⁴ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, § 251

²⁵ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, § 268 - 270

10.3.3 POČÍTAČOVÁ KRIMINALITA

Počítačová kriminalita je velmi specifická forma, která v podstatě spočívá v tom, že např. zaměstnanec vytvoří software, jehož pomocí může odčerpat z organizace (nejlépe banky) velké množství peněz, nebo zneužije interní firemní databázi k vlastnímu prospěchu. Těmito aktivitami se zabývají tzv. hackeři, kteří si software upraví pro svou vlastní potřebu, a daleko nebezpečnější crackeři, kteří jsou schopni prolomit zabezpečení systému, mnohdy i státních nebo mezinárodních institucí, a informace takto získané zneužít pro kriminální účely²⁶. V trestním zákoníku můžeme toto jednání najít např. jako neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací, opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat, nebo poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti²⁷.

10.3.4 KRIMINALITA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Velké zisky, které nepodlehnu zdanění, lze získat i porušením předpisů a nařízení v oblasti ekologie. Za jednání, které patří do kriminality životního prostředí, lze považovat např. poškození a ohrožení životního prostředí, neoprávněné vypuštění znečišťujících látek, neoprávněné nakládání s odpady, neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami, pytláctví, atd.²⁸. Tyto aktivity jsou velmi nebezpečné mj. tím, že napomáhají definitivnímu vymizení některých druhů rostlin a živočichů z naší planety.

10.3.5 KORUPCE

V oblasti hospodářské kriminality nelze opomenout ani korupci, ať již se týká přímého uplácení, nepotismu, klientelismu apod. V této sféře zákon pamatuje na toho, kdo uplácí, i na toho, kdo úplatek přijme. Podobné počínání najdeme v trestním zákoníku

²⁶ Wikipedie, otevřená encyklopedie

²⁷ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, § 230 - 232

²⁸ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, § 293 - 308

jako zneužití pravomoci úřední osoby, přijetí úplatku, podplacení, nepřímé úplatkářství, zneužití informace a postavení v obchodním styku, sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži, pletichy proti veřejné dražbě²⁹.

Podle nejrůznějších průzkumů veřejného mínění se v povědomí lidí korupce nachází na prvním místě mezi negativními jevy v naší společnosti. I přes tuto skutečnost se valná většina občanů s touto skutečností smířila a naučila žít, proto se příliš neangažují k jakékoli změně, jen aby „měli klidů“.

Navzdory postojům veřejnosti je korupce, vzhledem k její nebezpečnosti, jak již bylo v této práci řečeno, předmětem nových vládních opatření v rámci tzv. protikorupčního balíčku.

10.3.6 LEGALIZACE VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI

Legalizace výnosů z trestné činnosti se nazývá praní špinavých peněz. V podstatě jde o to, zařadit do oběhu peníze, které pocházejí z trestné činnosti, a při tom ještě vzbudit dojem, že tyto pocházejí z legálních zdrojů. Zločinecké organizace znají mnoho způsobů jak špinavé peníze vyprat. Celkem běžná praxe je najmout několik lidí, kteří peněžní prostředky rozmělní na několik malých vkladů v různých bankách. Tyto vklady poté projdou několika transakcemi, na jejichž konci jsou čisté peníze. Další možností je směšování legálních a nelegálních příjmů (např. v restauracích, reklamě, různých obchodech, kasinech, atd.). kde jsou poté odvedeny spolu s denní tržbou. Vyšším stupněm této činnosti je založení firmy, která činnost pouze předstírá, a odvádí ve skutečnosti peníze, které pocházejí z trestné činnosti. Takto nashromážděné prostředky následně projdou několika transakcemi, aby byl naprosto zastřen jejich původ, čímž je legalizace v podstatě dokončena, a ke zločinecké organizaci se vrací naprosto čisté peníze, které dokonce mnohdy projdou zdaněním. Na závěr jsou peníze velmi strategicky investovány tak, aby napomáhaly další trestné činnosti nebo legalizaci výnosů z ní³⁰.

²⁹ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník, § 329 – 333, § 255 - 258

³⁰ Kriminalistika, čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi, červen 2008, dostupné z http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2000/00_04/budka.html

Trestní zákon vymezuje tyto aktivity např. jako podílíctví, a legalizace výnosů z trestné činnosti³¹. Trestní sazba se zde pohybuje podle výše takto zlegalizovaných prostředků a přitěžujících okolností až do osmi let odnětí svobody.

Právní úpravou, směřující k postupu proti této specifické hospodářské trestné činnosti se zabývá zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. V § 6 tento zákon přesně definuje podezřelé obchody, např. případy, kdy klient provede převod finančních prostředků bezprostředně po jejich vkladu, když je klient majitelem více účtů než odpovídá povaze jeho obchodní činnosti, klient vykonává činnosti, které mohou zastírat jeho totožnost, apod.

10.4 TRESTNÁ ČINNOST NAVAZUJÍCÍ NA HOSPODÁŘSKOU KRIMINALITU

S hospodářskou kriminalitou, konkrétně krácením daně z příjmů apod. velmi úzce souvisí takové „výdělečné“ činnosti, jako je např. prostituce. Podle protikorupční linky je i příjem z činnosti, o které nehovoří Živnostenský zákon, předmětem daně z příjmu³². Kromě právních norem, o kterých bylo již hovořeno výše v souvislosti s finanční kriminalitou, prostituce na sebe nabaluje takové činnosti, jako je např. kuplířství, prostituce ohrožující mravní vývoj dětí, šíření pornografie, výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií, zneužití dítěte k výrobě pornografie, obchodování s lidmi, zbavení a omezování osobní svobody, zavlčení, vydírání, a s nimi úzce související šíření nakažlivé lidské nemoci nebo ohrožení pohlavní nemocí³³. Rozpětí výše trestu v této oblasti je velmi široké v závislosti na přitěžujících okolnostech.

Další kapitolou, o které bylo již výše hovořeno, v oddílu 6.5, je lichva, tedy poskytnutí půjčky na neúměrně vysoký úrok, přičemž ten, kdo takovou půjčku poskytuje, využije něčí slabosti nebo tísně. Podle Trestního zákoníku je takovou aktivitu možno potrestat odnětím svobody až do výše osmi let, opět podle množství přitěžujících okolností³⁴.

V kapitole 6.5 bylo také hovořeno o obchodu s drogami. Tato problematika je v současnosti velice často diskutována, neboť se jedná o velmi závažné činy. Nejen že

³¹ Zákon č. 40/2009 Sb., § 214 - 217

³² www.protikorupcni-linka.cz

³³ Zákon č. 40/2009 Sb., § 189-193, 168-175, 152-155

³⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., § 218

neustále narůstá počet lidí na drogách závislých, ale pod vlivem návykových látek je pácháno mnoho násilných trestných činů. Navíc v této oblasti denně protéká obrovské množství peněz, a to naprosto mimo státní rozpočet, takže nezměrné zisky zůstávají v kapsách distributorů a výrobců. Nařízení vlády č. 467/2009 Sb. konkrétně vyjmenovává jedy, omamné a psychotropní látky, kterých se obchod s drogami týká. Problémem ovšem je, že výrobci a distributoři dokáží zmíněné nařízení obejít, a to chemickou modifikací látek. Příkladem mohou být obchody, které vznikají v Moravskoslezském kraji, a v nichž se dají drogy legálně koupit, neboť se zde prodávají drogy modifikované, o kterých nařízení nehovoří. Zavřít takový krámk může tedy jen Hygienická stanice nebo Česká obchodní inspekce. Někteří poslanci chtějí rozšířit seznam zakázaných látek³⁵, ale protože výrobci drog jsou většinou lidé vysoce vzdělaní v oblasti chemie, je jen otázkou času, kdy vymyslí novou modifikaci, a celý problém se bude točit v kruhu. Příkladem mohou být nově vznikající tzv. Amsterdam shopy na severu Moravy. Tento fenomén k nám přišel z Polska, kde zákonodárcům konečně došla trpělivost, a tyto obchody se jim podařilo vymýtit. Pod maskou sběratelských předmětů se zde skrývá legální obchod s drogami. Látky, které u nás figurují na seznamu zakázaných látek, se zde po drobné chemické modifikaci prodávají naprosto legálně, a policie je bezmocná. Protože je obchod s drogami jedním z nejvýnosnějších, stále více se do něj zapojují příslušníci jiných národností. Podle zprávy Národní protidrogové centrály se např. v Ústeckém kraji do těchto aktivit zapojují stále více příslušníci vietnamské komunity³⁶, především v oblasti pěstování konopí a následné výrobě a distribuci marihuany. O faktu, že obchod s drogami neklesá, spíše má v posledních letech tendenci stoupat, vypovídá graf v příloze č. 6. Pokud jsou tyto aktivity podchyceny, lze je stíhat jako např. nedovolenou výrobu a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy, přechovávání omamné látky a jedu, nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku, výrobu a držení předmětu k výrobě omamné a psychotropní látky a jedu, nebo šíření toxikomanie³⁷.

Největším nebezpečím, spojeným s nezměrnými zisky z výše uvedených činností je napojení na organizovaný zločin a teroristické organizace. Protože je Česká i Slovenská

³⁵ <http://tn.nova.cz/zpravy/domaci/poslanci-ods-chteji-rozsirit-seznam-zakazanych-latek.html>

³⁶ Výroční zpráva Národní protidrogové centrály za rok 2009

³⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., § 282-287

republika v podstatě hranicí mezi východem a západem, proudí přes naše území a operuje na něm mnoho tzv. mafií, ať již ze zemí bývalého Sovětského svazu, Jugoslávie nebo z Asie (Vietnam, Čína). Problematika organizovaného zločinu a terorismu je značně složitá a spletitá, takže zmínka o ní je v této bakalářské práci pouze okrajová. Organizovaný zločin u nás mimo jiné řídí a kontroluje nelegální zaměstnávání cizinců, prostituci a obchod s lidmi, a také obchod s drogami nebo dokonce vojenským materiálem. Samotnou účast na organizované zločinecké skupině a její potrestání řeší přímo § 361 zákona č. 40/4009 Sb.

11. ZÁVĚR

Jak bylo výše řečeno, problematika „šedé ekonomiky“ je velice obsáhlá, a záběr aktivit, ke kterým se jednotlivci i firmy uchylují, se neustále rozšiřuje.

Jako velký problém se jeví fakt, že i když se naši zákonodárci snaží podobné činnosti alespoň omezit, čeští lidé jsou ve své podstatě velmi vynalézaví, pokud jde o to, jak vydělat, a s nikým se nedělit. Proto lze s nadsázkou říci, že boj s „šedou ekonomikou“ připomíná boj s větrnými mlýny. Na druhou stranu je nutno přiznat, že se v posledních letech tento boj dostal do popředí zájmu našich politiků.

Jedním z prvních pokusů o omezení plateb bez dokladů byl zákon o registračních pokladnách, který určuje, že každý daňový subjekt, který přijímá a vydává platby v hotovosti, je povinen vést věrohodnou evidenci jednotlivých plateb, pokud údaje o těchto platbách slouží jako důkazní prostředek pro správné stanovení daňové povinnosti s tím, že od 1.1.2007 bude povinný subjekt takovou evidenci provádět na registrační pokladně s fiskální pamětí³⁸.

Důležitým činem v oblasti boje proti korupci je protikorupční strategie Ministerstva vnitra, o které se velice intenzivně jedná ve vládě. Jejím odsouhlasením by mohlo dojít k lepšímu prokázání a hlavně postihování korupce.

Velkým přínosem v boji proti práci na černo jsou kroky současného ministra práce a sociálních věcí Jaromíra Drábka. Na podzim loňského roku začaly úřady práce intenzivněji kontrolovat a postihovat zaměstnávání na černo. Jak v rozhovoru pro Novinky.cz řekla mluvčí Ministerstva práce a sociálních věcí Viktorie Plívová, tyto kontroly probíhaly na základě náhodného výběru pracovníky úřadů práce, inspektorátů práce a České správy sociálního zabezpečení. Na základě jejich výsledků bude vytvořen plán kontrol na rok 2011³⁹.

Od ledna 2012 ministr práce a sociálních věcí chystá sjednocení výplaty sociálních dávek, a to na úřadech práce. To přinese zjednodušení jednak pro občany, kteří budou všechny své záležitosti vyřizovat s jedním úředníkem, na základě jednoho formuláře, ale hlavně budou vytvořeny podmínky pro lepší kontrolu zneužívání systému. Jak řekl pro časopis Nový profit sám ministr Drábek, cílem je dosáhnout toho, aby ti, kteří čerpají

³⁸ Zákon č. 215/2005 Sb., o registračních pokladnách

³⁹ Novinky.cz, Drábek chystá ve firmách hloubkové kontroly kvůli práci na černo

pomoc od státu, museli také pro stát něco odpracovat, takže součástí reformy bude také návrh odpracovat povinně 20 hodin týdně ve veřejných pracech pro ty, kteří budou sociální dávky žádat⁴⁰.

Dalším zajímavým postupem je návrh ministra spravedlnosti Jiřího Pospíšila na uzákonění trestní odpovědnosti právnických osob, neboť právě tyto jsou velmi často využívány ke krytí nelegálních činností. Na nutnost zavedení této trestní odpovědnosti ostatně již delší dobu upozorňuje Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), neboť Česká republika je jedním z posledních států Evropské unie, která nemá tuto otázku vyřešenou⁴¹. Jak je dále uvedeno na serveru České novinky.cz, smyslem by měla být mimo jiné i možnost odčerpat postižené PO zisk, pocházející z nelegálních aktivit.

Naproti tomu snižování platů ve státní správě lze v kontextu s „šedou ekonomikou“ se může jevit jako kontraproduktivní. Na počátku minulého století bylo zaměstnání ve státní správě bráno téměř jako výhra. Takový úředník byl vážen a ctěn. Bylo privilegiem být státním zaměstnancem, a každý takový úředník bral svůj úřad velice vážně a zodpovědně. V dnešní době naproti tomu jsou tyto lidé často terčem vtipů a mnohdy i napadání ze strany klientů státní správy, a vzhledem ke klesajícím platům jsou nejspodnějším terčem pro korupci. Možná by stálo za úvahu pokusit se tyto zaměstnance vybírat zodpovědněji, trvat na jejich nejen trestní ale i morální bezúhonnosti a v neposlední řadě kvalifikaci. Pokud bychom takto důsledně prověřené a vybrané zaměstnance dokázali i patřičně finančně motivovat, určitě by tento krok byl účinnější než snižování platů, díky němuž ti nejspodnější odejdou do soukromého sektoru.

Závěrem lze tedy říci, že cíl práce, tedy popis a analýza „šedé ekonomiky“ a návrh na řešení problému, byl naplněn, a použité metody tomu vcelku odpovídaly, a to i přesto, že v průběhu práce se ukázalo, že klasifikaci „šedé ekonomiky“ bylo možno pojmout šířeji, než se původně zdálo.

⁴⁰ Nový profit, rozhovor s Jaromírem Drábkem, 24.1.2011

⁴¹ České noviny.cz, Pospíšil navrhne trestní odpovědnosti právnických osob, 2.12.2010

Jak je z celé práce zřejmé, aktivity spojené s „šedou ekonomikou“ nelze úspěšně vymýtit.

Současná vláda samozřejmě podniká v tomto směru spoustu opatření, ale otázkou zůstává, jestli by se nedalo udělat více. V oblasti daňových úniků by jistě stálo za zamyšlení zjednodušení daňových přiznání a našeho daňového systému vůbec. Pokud bychom totiž dokázali zjednodušit nebo dokonce sjednotit přímé daně do jednoho přiznání, občany by to méně nutilo hledat cestičky, jak zatajit svoje příjmy. Od věci by jistě nebylo zavedení tzv. majetkového přiznání, vždyť kdo má čisté svědomí, nemá důvod nezveřejnit, jak ke svému majetku přišel.

Další závažnou oblastí, kde našemu státu unikají příjmy, je prostituce. Proč se tedy nepokusit prostituci legalizovat a regulovat? „Podnikatelky“ v tomto oboru by tak byly nuceny odvádět ze svých příjmů daně a ostatní příspěvky do státního rozpočtu a poplatky dotčeným obcím.

Pokud jde o aktivity právnických osob, kromě zavedení jejich trestní odpovědnosti by jistě bylo možné zavést portál, na němž by byly zveřejňovány firmy (a jejich představitelé), které se dostaly do sporu se zákonem, stejně jako je dnes běžné vyhledat si osoby v registru dlužníků.

Podstatné by mohlo být i zpřísnění povolování pobytu cizincům. Většina států v Evropě má podle mého názoru podmínky k povolení pobytu daleko přísnější. Tímto zpřísněním by se dalo omezit nejen nelegální zaměstnávání cizinců, ale hlavně trestné aktivity mafií, které se k nám stahují.

Za velkou pozornost stojí i boj proti drogám. V tomto oboru jsou vždy výrobci a dealeri minimálně o krok napřed, hlavně díky chemickým modifikacím látek. Proto by jistě pomohla změna zákona a seznamu zakázaných a návykových látek, a to tak, aby se na tomto seznamu neobjevovaly jen látky, které jsou v současné době zneužívány, ale i dodatek o jejich modifikaci, případně o kombinaci nebezpečných složek těchto látek, které vytváří návyk a bývají zneužívány.

I přes to, co v této práci bylo řečeno, věřím, že se postupně jistě podaří „šedou ekonomikou“ omezit, a byla bych ráda, kdyby k tomuto omezení mohla přispět i má bakalářská práce.

12. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- Fassmann Martin, Stínová ekonomika a práce na černo, Briggs & Co., s.r.o., 2007
- Paul A. Samuelson, William D. Nordhaus, Ekonomie, nakl. Svoboda, Praha 1995
- Miroš Petr, písemná práce k modulu mikroekonomie, Šedá ekonomika, The Nottingham Trent University, B.I.B.S. a.s., Brno, 2008
- Týdeník Sondy, 20.listopadu 2003, Aktivity, které napadají podstatu státu, rozhovor s Martinem Fassmannem
- Týdeník Ekonom, č. 40/2003
- Magazín České noviny, Vláda dnes schválila posledních pět bodů protikorupční strategie, 19.1.2011
- Novinky.cz, Nelegální zaměstnávání cizinců, rozhovor s Barborou Kudláčkovou, mluvčí cizinecké policie, 1.12.2008
- Český rozhlas 1 Radiožurnál, Krvavé oleje, rozhovor s Janou Lorencovou
- iDnes.cz, ekonomika, Vyšetřovatelé odhalili v Central Group přes 700 podvržených faktur, 15.11.2010
- Kriminalistika, čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi, červen 2008
- Výroční zpráva Národní protidrogové centrály za rok 2009
- Policejní prezidium ČR, statistické výkazy
- Novinky.cz, Drábek chystá ve firmách hloubkové kontroly kvůli práci na černo
- Nový profit, rozhovor s Jaromírem Drábkem, 24.1.2011
- České noviny.cz, Pospíšil navrhne trestní odpovědnost právnických osob, 1.12.2010
-
- Zákon č. 337/1992 Sb. o správě daní a poplatků
- Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti
- Zákon č. 455/1991 Sb., Živnostenský zákon
- Zákon č. 13/1993 Sb., Celní zákon
- Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník
- Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
- Zákon č. 215/2005 Sb., o registračních pokladnách
- Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád

Wikipedie, otevřená encyklopedie, dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki>

www.finance.cz

Transparency International Česká republika, dostupné z www.transparency.cz

www.wolterskluwer.com

www.podnikatel.cz, Podnikání z daňového ráje se vyplatí, 27.5.2010

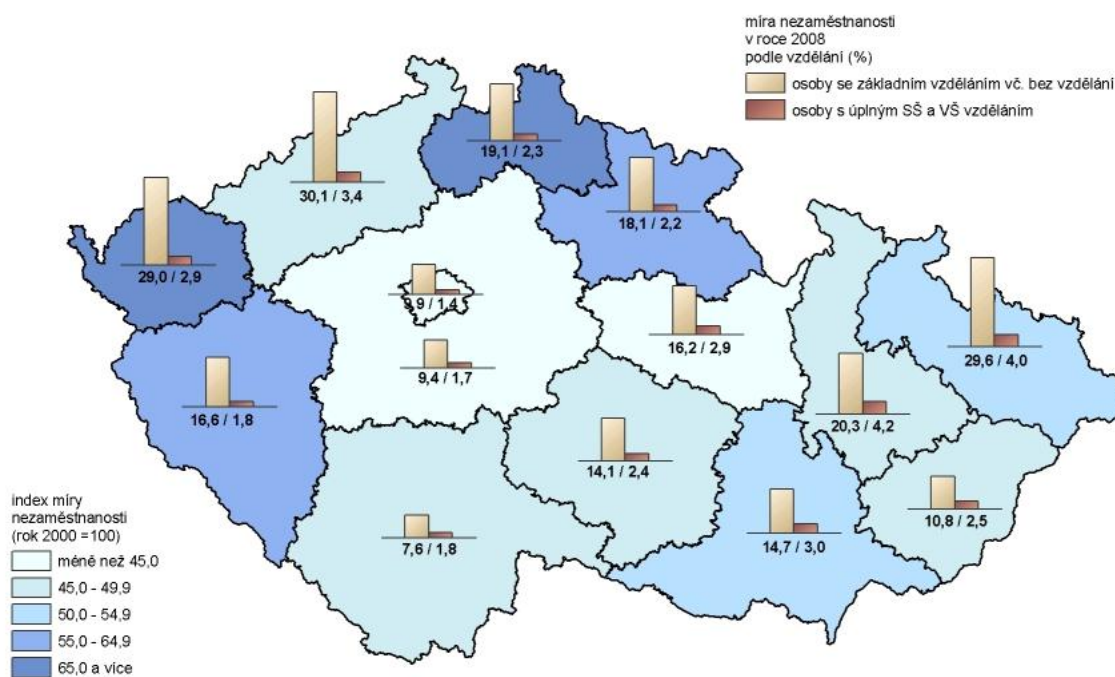
www.businessinfo.cz

Protikorupční linka, dostupné z www.protikorupcni-linka.cz

13. PŘÍLOHY

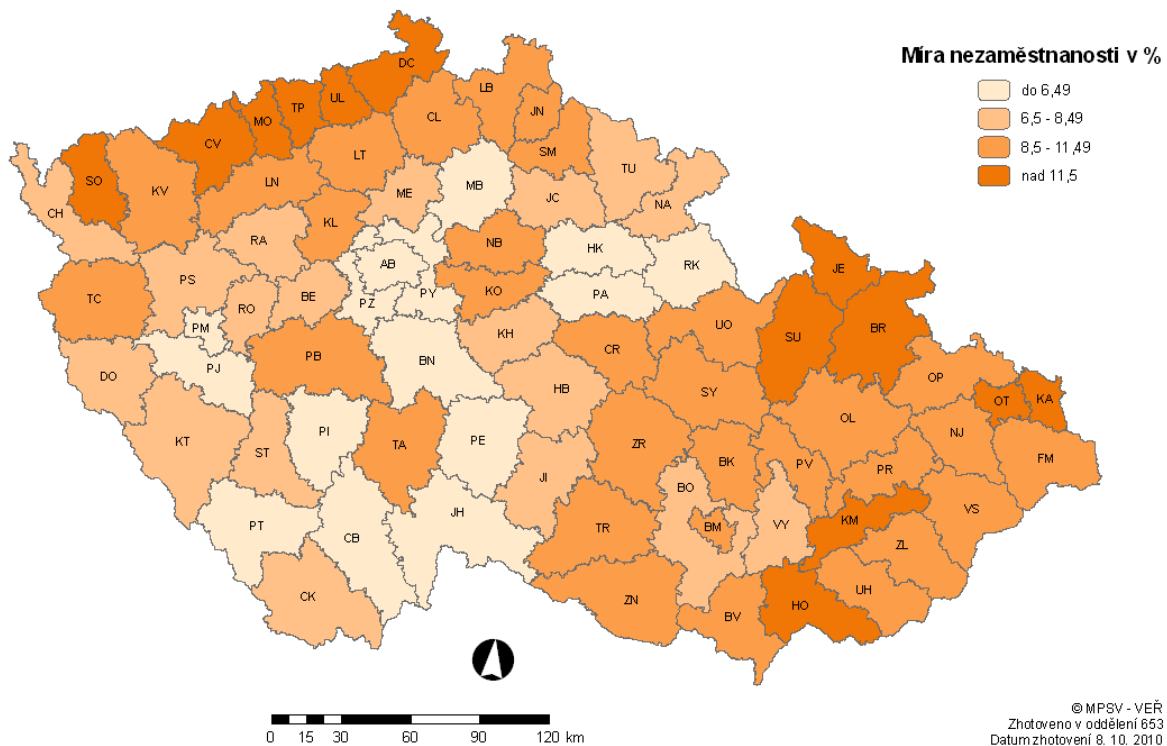
Příloha č. 1

Obecná míra nezaměstnanosti podle krajů v letech 2000 až 2008

Zdroj: Český statistický úřad, *Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích České republiky 2010*

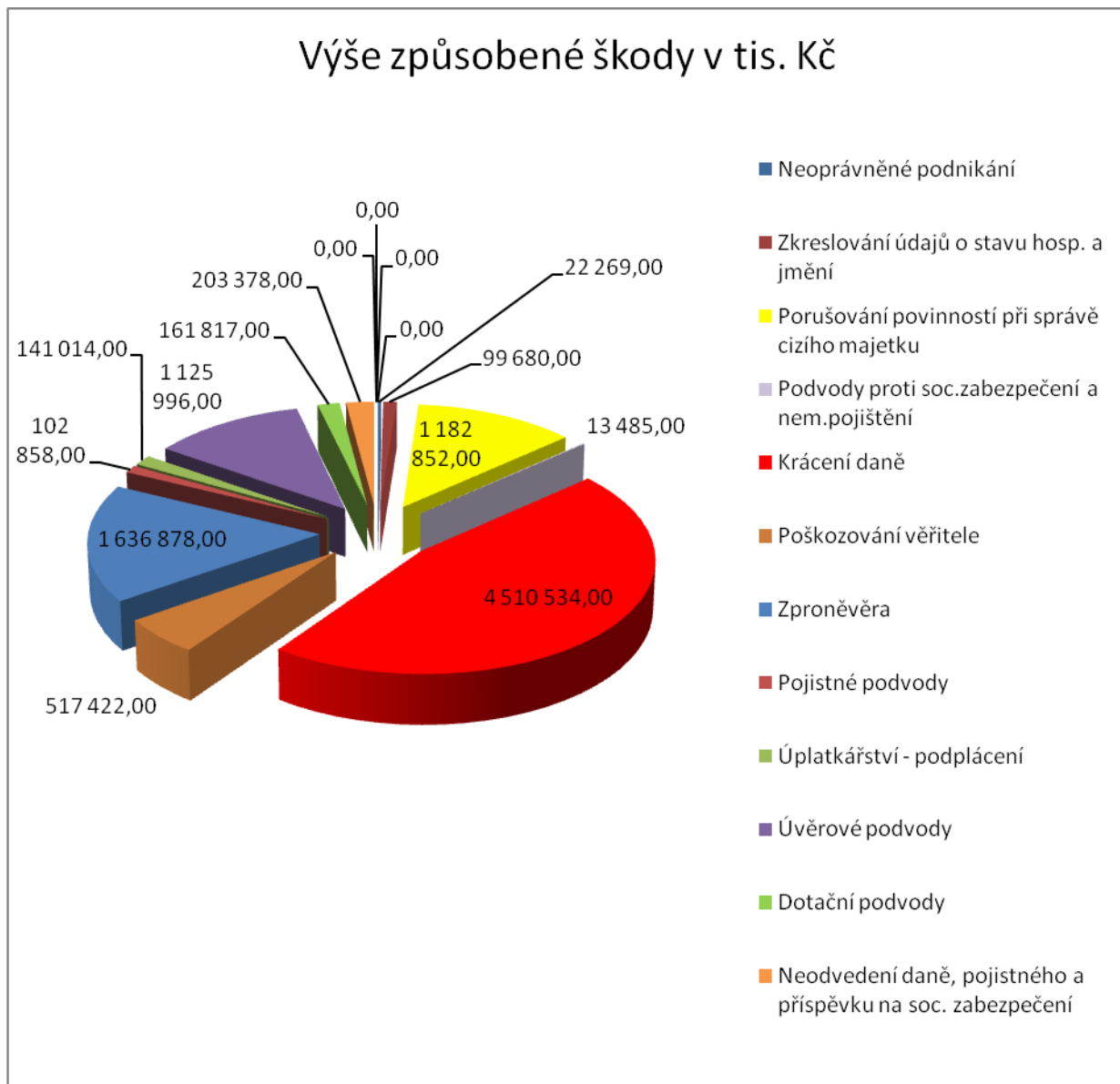
Míra nezaměstnanosti v okresech České republiky k 30. září 2010

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, Nezaměstnanost podle mikroregionů k 30.9.2010

Příloha č. 3

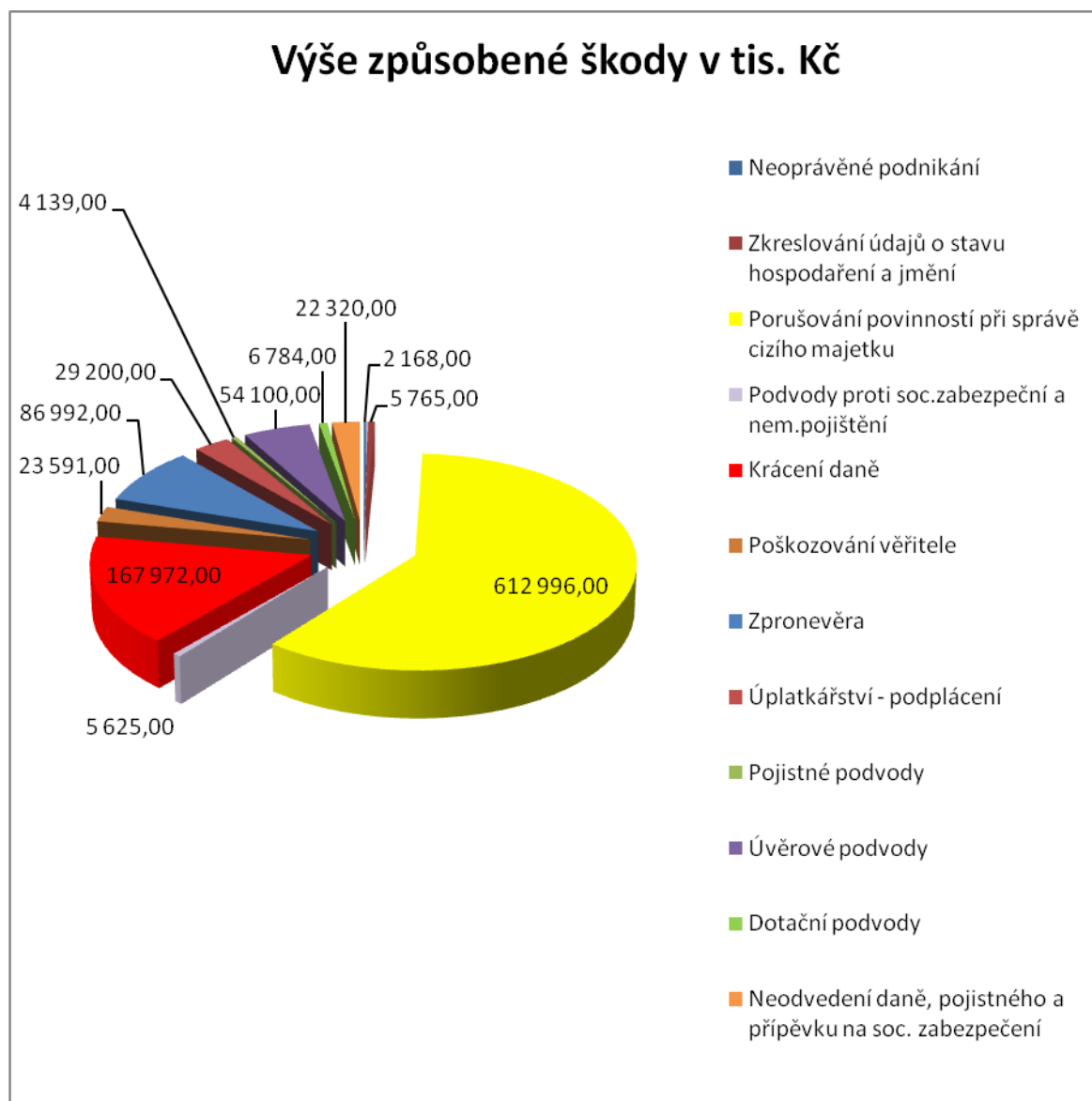
Vybrané ukazatele škody způsobené hospodářskou kriminalitou ze statistického výkazu č.1 Policejního prezidia ČR – kriminalita za období 1.1.2010-31.12.2010 v celé ČR

Zdroj: Policejní prezidium ČR

Příloha č. 4

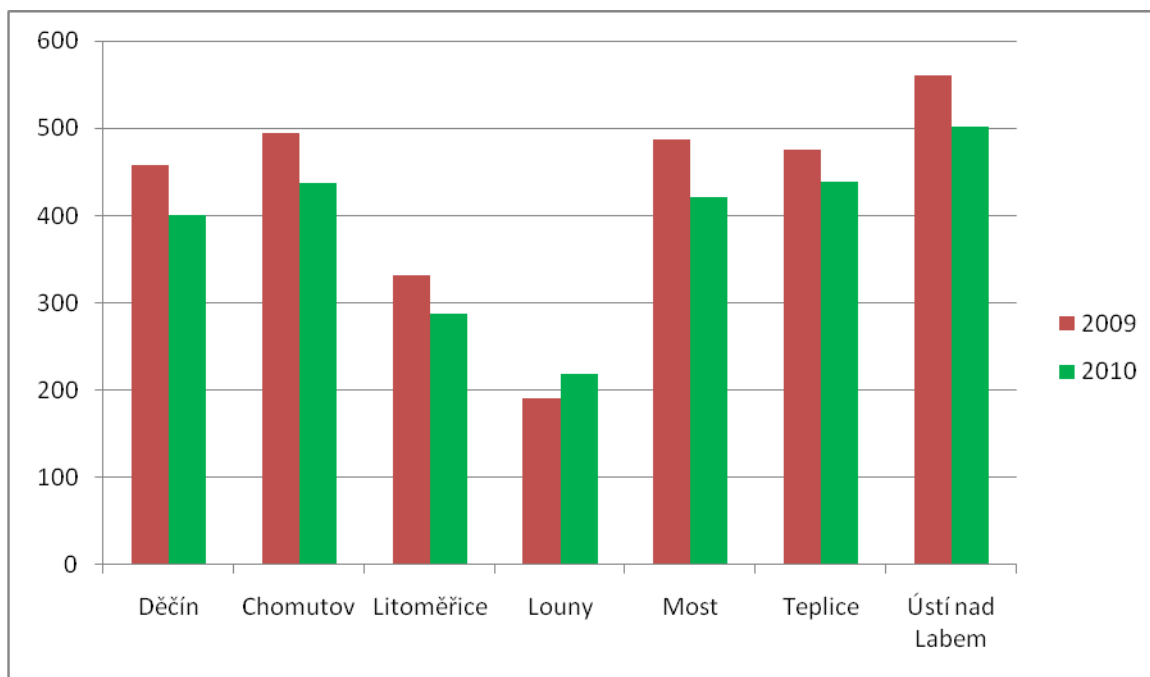
Vybrané ukazatele škody způsobené hospodářskou kriminalitou ze statistického výkazu č.1 Policejního prezidia ČR – kriminalita za období 1.1.2010-31.12.2010 v Ústeckém kraji

Zdroj: Policejní prezidium ČR

Příloha č. 5

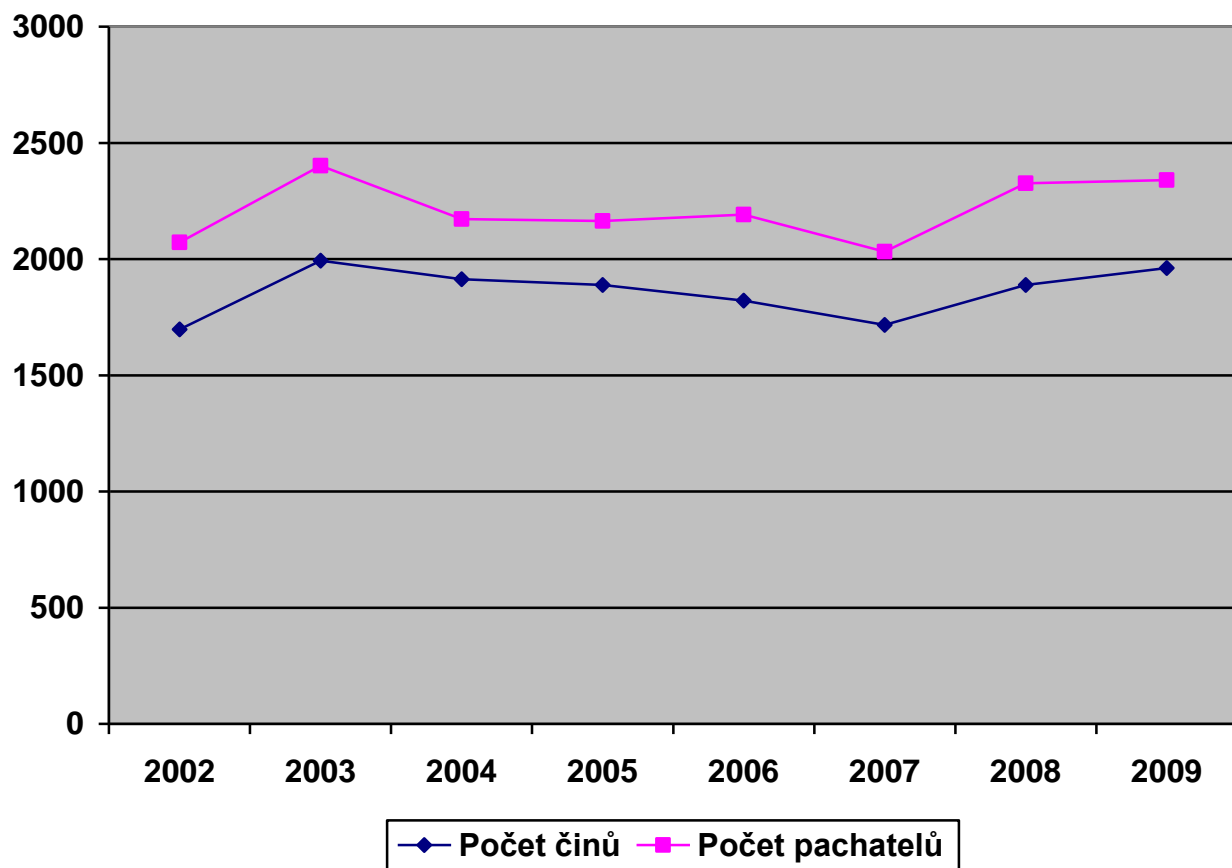
Graf porovnání počtu nově zjištěných hospodářských trestných činů v letech 2009 a 2010 dle statistického výkazu č. 2 Policejního prezidia ČR

Zdroj: Policejní prezidium ČR

Příloha č. 6

Vývoj drogové kriminality v období 2002 – 2009

Zdroj: Výroční zpráva národní protidrogové centrály za rok 2009